

Militaire Spectator.

De MILITAIRE SPECTATOR verschijnt maandelijks, in Nos. van 3 vellen druks; zoodat de Jaargang uit 36 vellen druks (behalve de bijvoegsels die gratis geleverd worden) bestaat, en voor f 6,25, uitgenomen de platen en kaarten, welke afzonderlijk betaald worden, aan de respectieve geabonneerden wordt afgeleverd. Aan de geabonneerden in de Nederlandsche Overzeesche Bezittingen, wordt de Jaargang, uit hoofde van de 40 pCt. rabat voor transport-, assurantie- en commissie-gelden, tegen de betaling van f 8,50 afgeleverd.

Men abonneert zich bij alle Post-Directeuren en Boekhandelaren door het geheele Koninkrijk. Alle inzendingen voor dit Militaire Tijdschrift bestemd, geschieden vrachterij aan de Uitgevers BROESE & COMP. te Breda, of aan den Directeur, den kapitein VAN RIJNEVELD, van de rijdende artillerie, te Breda, met het opschrift: voor den Militairen Spectator.

VERHANDELING

OVER HET

KRIJGSWEZEN DER VOORNAAMSTE EUROPESCHE MO- GENDHEDEN.

IV.

DE AARD, ZAMENSTELLING EN BIJZONDERHEDEN VAN HET OOSTENRIJKSCHE KRIJGSWEZEN.

(Vervolg van N°. 4.)

IX. DE MILITAIRE GRENZEN.

De inrigting der Militaire grenzen is eene eigendomme-
lijkheid van het Oostenrijksche krijgswezen, te belangrijk om te
kennen, dan dat wij deze te vlugtig zouden beschouwen. Veel
is er over geschreven, en niet minder verschillend er over geoor-
deeld; zulks heeft den veldmaarschalk-luitenant VON TRAUTMANN,
aanleiding gegeven, om een juist overzicht van het ontstaan, de
zamenstelling en het beheer der Militaire grenzen te geven, 't welk
in het Oostenrijksche militaire tijdschrift is opgenomen. Wij gelooven
niet beter te kunnen doen, dan dat officiele stuk hier in zijn
geheel over te nemen, en zullen het derhalve vrij vertolken.

De eigenlijke oorsprong der militaire grenzen, hoezeer men ze
in de tijden der middeleeuwen moet zoeken, is zeer duister. Eerst
tegen het midden van de 16de eeuw, komt de militaire grens-
inrigting eenigzins meer bepaald voor, terwijl zij moet beschouwd
worden als eene geheel oorspronkelijke schepping der Oostenrijks-
sche regenten. Intusschen heeft men de zekerheid verkregen,
dat de inrigting van dien tijd, niet op eenmaal, maar wel ach-
tereenvolgens, in de tijdperken dat de Turken geslagen en de
veroverde gewesten hun weder ontrukkt werden, is daargesteld en
uitgebreid.

LODEWJK II, koning van Hongarijen, door geldgebrek daar-
toe gedwongen, droeg de verdediging van Dalmatie en Kroatie,

aan zijnen zwager, FERDINAND, aartshertog van Oostenrijk (later
Roomsch keizer en koning van Hongarijen en Bohemen) op, en
ruimde hem ten dien einde de bevestigde steden Zengg, Klissa,
Kruppa, Lekka, Jaitza en meer andere in. FERDINAND, schafte
geld, bezette deze plaatsen met Duitse troepen, en bestreed nu
de Turken aanhoudend en met gunstige gevolgen. Deze aan-
houdende oorlogen ontvolkten het veroverde land, zoodat alle de
vlugtelingen, uit de Turksche gewesten, als ook de Roomsche
Kroaten, werden opgenomen en akkergrond als leen ontvingen,
onder voorwaarde, dat zij den bodem, die in hunne behoeften
voorzag, tegen de invallen der Turken zouden verdedigen. Tot
deze verhuizers behoorden, zonder twijfel, de Servische en Bos-
nische overloopers, die omstreeks dien tijd, en onder dezelfde
voorwaarden, vergunning kregen, aan gene zijde van de Kulpa,
in het Sichelburgsche gewest zich neer te zetten, en die onder
den naam van Uskoten voorkomen. De Bosnische Turken, de
verdragen met de Porte aangegaan, niet achtende, hernieuwden
gedurig hunne verwoestende invallen op de Kroatische en Slavo-
nische grenslanden, die door toezending van Duitse troepen
moesten bedwongen worden. Na het herstellen der rust, zag men
zeer goed in, dat de Uskoten, door hunne roofzucht, die uit
gewoonte eene tweede natuur bij hen geworden was, voor de
zekerheid dier gewesten zeer gevaarlijk waren. Van toen af werd
men op middelen bedacht, om ze onder opzigt te stellen, en
voegde hen tot dat einde, bij de bevolking van de rugwaarts
Zengg liggende woeste grenslanden.

Verscheidene familiën, die de christelijke godsdienst beleden, ver-
zochten in datzelfde tijdvak (1580), om in die landen te wor-
den opgenomen, en zich zodoende aan de dwingelandij der Tur-
ken te onttrekken. Belangrijker dan deze verhuizing, was het
neerzetten van talrijke vlugtelingen, uit Klein-Wallachijen, in
de woeste landstreken tusschen de Kulpa en Unna; dit had plaats
omstreeks 1597. In het jaar 1687 namen deze landen een aan-
zienlijk getal (over de 4000 Kroäten) volkplanters op. Ook deze
ontvingen vrijdom van belastingen, vrije godsdienst-uitoefeningen,
onder voorwaarden, dat zij de grenzen tegen den erf-vijand moes-
ten beschermen. Op deze wijze vormden zich de Karlstadter,
Wvarasdyner en Banal grenzen.

De oorlog tegen de Turken, die keizer LEOPOLD I, in 1699, zoo roemrijk eindigde, bragt nieuwe gewesten onder de Oostenrijksche heerschappij. De vruchten dezer overwinningen, vroeger zeer bevolkt en bloeiende, waren onder het Turksche bestuur, in woestijnen herschepen. Deze weder te bebouwen, te bevolken, en tegen de verdere invallen der Turken te verzekeren, kon niet beter dan door kolonisatie geschieden. Tot dat einde werden dan ook een groot aantal vroegere onderdanen der Porte opgenomen, en onder dezelfde bepalingen als de vroegere volkplantingen, in de nieuwe gewesten verdeeld. Hierdoor werden de Slavonische en Banaatsche grenzen gevormd.

Door de zamenstelling en het voltallig houden van twee kompaniën Tschaikisten, in 1747, werd de stam gevormd van het bataillon Tschaikisten. De vermeerdering van het aantal kompaniën, en hare verdeling op de militaire grenzen, kreeg in het jaar 1764 haar beslag.

Nu strekten zich de militaire grenzen van de Adriatische zee (van het Zermania-dal) langs de Turksche grenzen tot aan het vorstendom Zevenbergen uit. De bewaking der grenzen van laatstgenoemd gewest, werd aan eenige kordonswachten en veldtroepen toevertrouwd. Intusschen bemerkte men zeer spoedig, dat deze niet voldoende waren, zoodat men ook nu de Szeklers en Wallachijers, die reeds door hunne leengoederen tot de krijgsdienst verplicht waren, bij de militaire grenzen voegde. Op deze wijze kwam het grondkenbeeld, om het geheele Turksche gebied door Militaire grenzen te omvatten, in het jaar 1766 tot volkomen uitvoering.

De Militaire grenzen liggen aan de zuidoostelijke zijde (1) van den Oostenrijkschen keizerstaat, en strekken zich van de noordelijke grenzen van Dalmatiën, in aaneengeschakelde verbinding langs Turkijen tot Galliciën uit. Zoowel ten opzichte van hare liggingen als militair beheer, verkreeg deze inrigting den naam, waaronder wij ze hebben leeren kennen. De uiterste einden dezer landketen zijn: ten zuiden het Zermania-dal (in de Karlstadter-grenzen); ten noorden in het Bistritz-dal. De landschappen welke daartoe behooren, grenzen ten westen aan het Morlachkanaal, aan het koninkrijk Illyriën en het Kroatisch gewest, — ten noorden aan Slavonie, Hongarijen, Zevenbergen en Gallicie; — ten oosten aan den Moldau en Wallachijen, — ten zuiden aan Servie, Bosnie, Turksch-Kroatie en Dalmatie. De lijn — de groote krommingen niet medegerekend, welke langs het Turksche gebied gaat, zooals wij ze hierboven hebben aangeduid — is ongeveer 277 Duitsehe mijlen lang, en vormt een onafgebroken cordon, welke door grens-soldaten bezet is. De grenslijn zelve is,

(1) Zie de *General Charte des Oestreichischen Kaiserstaats*, von C. E. WEILAND, bij onze Uitgevers à f 0,60 te verkrijgen.

in het zuidwesten, zuidoosten en oosten, bijna doorlopende door gebergte-ketens, en in het zuiden door stroomen en rivieren (de Unna, de Sare en Donau) afgebakend, terwijl daár, waar zulke natuurlijke grensscheidingen ontbreken, de kunst daarin heeft voorzien. De vlakke-inhoud van het geheele militaire grensgebied bedraagt ongeveer 780 vierkante mijlen.

Het land is, in het westen en oosten zeer bergachtig, zelfs de hoogste berg-massa's der monarchij liggen in dit gedeelte van het rijk; — in het midden vormt het schoone vlakten. Het geheele grensland behoort onder het stroomgebied des Donau's. De bevaarbare stroomen zijn: de Donau, de Sare, de Kulpa, de Drave, de Theiss, de Bega, de Temesch, de Marosch, de groote Szamosch en de Unna.

In het westelijke en oostelijke grensgebergte, dat gedeeltelijk zeer boschachtig is, is de bodem niet te best, en is, door de weiden die men er aantreft, bijzonder voor de veeteelt geschikt. In de vlakke en met heuvelen voorziene dalen, is de bodem voor den akkerbouw geschikt; in sommige streken is de grond zelf voortreffelijk en vruchtbaar.

Even als het gebergte, ontbreekt het de vlakten ook geenszins aan groote en schoone bosschen en men kan aannemen, dat het derde gedeelte van den grensbodem met hout bedekt is.

De Militaire grenzen beslaan nog niet geheel $3\frac{1}{2}$ graden breedte, in de gematigde luchtstreken, en toch vertoont zich eene groote verscheidenheid van klimaat in de verschillende gewesten. Dit moet toegeschreven worden aan het verschil van hoogte, waarop sommige streken zich boven de oppervlakte der zee verheffen. Aan beide einden dezer landketen, namelijk in het zuidoosten en noordoosten, heerscht een ruw en koud klimaat, terwijl het midden de zachte en milde luchtgesteldheid van Italië geniet. Hoezeer nu ook de moerassige laagten ongezond zijn, is echter het land, over het algemeen genomen, der gezondheid voordeelig. Het krachtige menschen-geslacht, hetwelk deze streken bewoond, geeft daarvan het sprekendste bewijs.

De voornaamste natuurvoortbrengselen treft men in deze landschappen aan. Onder de metalen komt het ijzer het overvloedigste voor. Men vindt echter ook koper, lood, zilver, en in de stroomen stofgoud. Van de steensoorten is de kalk het voornaamste. Men treft er ook gips, mergel, albast, pijpjaarde, steenkolen, zout en vele warme baden aan. Het plantenrijk levert alle soorten van kolen en boomvruchten, voortreffelijke wijn, medicijnen en verwplanten, tabak, hennip, vlas en zelfs boomwol. Ook het dierenrijk geeft alle soorten van huisdieren en wild, terwijl de bijen en zijdewormen er zeer goed voortkomen. De veeteelt en akkerbouw laten echter in onderscheidene streken nog veel te wenschen overig.

Naar de telling van 1834, hebben de militaire grenzen, met

eene oppervlakte van 780 kwadraat-mijlen, 1,129,258 inwoners. Eene kwadraatmijl bevat alzoo niet meer dan 1448 zielen.

De eigendommelijkheid dezer instelling, namelijk dat elk weërbaar man tot de krijgsdienst verplicht is, brengt het mede, dat de grenshuizen zeer bevolkt zijn. Verscheidene getrouwde paren — gewoonlijk aanverwanten, wonen gezamenlijk in een huis bijeen. Zulk eene gemeenschappelijke huishouding (grenshuis), met al de leden van het gezin, wordt familie (hauskommunion) genoemd. In ongeveer 113,000 zulke familiën is de bevolking verdeeld, waarvan ieder op 9 of 10 hoofden berekend wordt. Enkele familiën treft men aan, die over de 20 en 30, — sommige zelfs die tot 80 hoofden tellen. Naar de conscriptie-lijsten gerekend, kan men van de mannelijke bevolking, den vierden als weërbaar man aannemen.

De grensbewoners zijn zeer verschillend van afkomst en taal. De Zevenbergsche bevolking is diep geworteld in de geschiedenis des lands. Er zijn nog geene volle drie eeuwen, dat de Kroatische, en nog niet geheel 130 jaren verlopen, dat de Slavonische en Banaatsche grenzen, hare tegenwoordige bevolking in zich opnamen. Door de verhuizingen uit alle werelddelen, had in deze gewesten eene volksvermenging plaats, die bij veel stamverwantschap, echter tegenwoordig nog niet geheel en al ineen gesmolten is. De Slavonische stam is, uitgenomen het Zevenbergsche gedeelte, de talrijkste bevolking, en in zooverre de Slavoniërs tot de Grieksche kerkleer behooren, worden zij met den naam van Illyriërs, doch algemeener nog met den naam van Grieken, aangeduid. De Szeklers zijn — ofschoon zij aanspraak op de afstamming der Mongolische Hunnen van ATTILA maken — eigenlijk Hongaren. De volkstammen die men in deze grenslanden aantreft, zijn: Slavoniërs, Wallachijers, Hongaren en Szeklers, Duitschers, Clementijners, Grieken, Joden, Heidenen (Zigeuner), enz.

De merkwaardigste onder deze stammen, is de Clementijnsche. De voorouders dezer bevolking — afstammelingen der Albanezen — hadden, in de 15de eeuw, toen zij in het Servische gebergte vlugteden, den naam van hunnen dapperen aanvoerder CLEMENT aangenomen. Later zetteden zij zich in twee dorpen neder, waar zij in het Peterwardijner-regiment zich onvermengd gehouden hebben.

Het laat zich ligtelijk begrijpen, hoe groot het verschil der talen is, welke door deze onderscheidene bevolkingen gesproken worden. De Kroatische en Hoogduitsche taal is echter het meest in gebruik, en is ook de diensttaal.

De grensgewesten tellen in het geheel 2068 gemeenten, namelijk 12 vrije militaire familie-plaatsen (steden), 23 markten, 3 vestingen en 3030 dorpen. De gemeenten in de Karlstadter grenzen zijn niet doorgaande, vereenigd of te zamenhangend. Een groot gedeelte is in de gebergten verstrooid, en bestaat uit en-

kele groepen huizen. Zonder werkelijk vereenigd te zijn, worden eenige dezer groepen, onder eenen gemeenschappelijken naam aangeduid, zoowel voor het beheer, als voor de wet op de dienstplichtigheid. Evenmin zijn de gemeenten, in de Banal-grenzen te zamenhangend. Daarentegen zijn de gemeenten in de Warasdijner-grenzen, meer vereenigd en omsloten. In de militaire grensgewesten heeft men de meeste gemeenten reeds te zamen getrokken.

De huizen in de Karlstadter en Banal-grenzen zijn grootendeels van hout, en veeltijds uit aaneengevoegde boomstammen gebouwd. De huizen in het Warasdijner gewest, zijn zorgvuldiger en netter, uit gladgeschaafde stijlen te zamen gevoegd. In de Slavonische grenzen is het onderste gedeelte der huizen meest van steen en zijn deze verder met hout opgetrokken. In de laagten van het Peterwardijner, het Duitsch-Banatische en het Wallachijsch-Illyrisch regiment, zijn de woningen, even als die van het Tschairkirten bataillon, van vlechtwerk met leemaarde bestreken. De kamers zijn gewoonlijk slecht en onrein, — evenzoo de schuren en stallen.

In de tijden der volksverhuizingen uit het Turksche gebied, werd er vrijheid van godsdienst aan de kolonisten toegestaan. LEOPOLD I vooral, verzekerde in de jaren 1690 en 1691, en in 1695, aan de Illyriërs, die de Grieksche kerkleer beleden, bijzonder voordeelige privilegiën. Naar de telling van het jaar 1833 bestonden de verschillende geloofsbelijders, uit de navolgende aantallen:

53,926	Vereenigde Grieken.
517,820	Onvereenigde Grieken.
426,012	Roomschen.
10,529	Augsburgsche Confessionnisten.
28,376	Helvetische
4,541	Unitariërs.
470	Joden.

1,041,674 te zamen, zonder de militairen.

De verhouding tusschen Grieksche en Roomsche geloofsbelijdenis, was dus als 19:14.

In het algemeen genomen, bestaat er in deze landstroken slechts een stand, namelijk die des grensbewoners of akkerbouwende soldaten; en ofschoon er, in zoo verre de adellijke familiën door de Turken niet zijn vernietigd, er nog vele adellijken in de militaire grenslanden, en voornamelijk in het Zevenbergsche gevonden worden, zoo maken dezen geen afgescheiden stand uit. De voornamen onder de bewoners, zijn de generaals, de staf- en hoofd-officieren, de hooge beambten en geestelijken. De koop- en fabrieklieden, welke het burgerregt in de gemeenten verkregen hebben, behooren eigenlijk niet tot den grensstand. — Uit hetgeen

wij hier hebben laten voorafgaan, zal het reeds duidelijk gebleken zijn, dat de grensbewoner geen boer — in de gewone beteekenis van het woord genomen — is. Hij bebouwt zijn akker; hij is vrij, leenman van den Vorst, en kent buiten hem geenen anderen landsheer.

Het ontstaan en de verdere uitbreiding der militaire grenzen, waren alzoo het werk van woelige tijden en omstandigheden, die daarop te krachtig inwerkten, dan dat zij bij hare wording eene wettelijke organisatie konden deelachtig worden. De voorregten die zij ontvingen, bekleedden de plaats van organieke statuten, terwijl de toedeeling van deze, tot rustiger tijden verschoven werd. Intusschen werden er verschillende stelsels van organisatie beproefd, die echter niet aan het verwachte doel beantwoordden. Eerst in 1807, werden de Karlstadter, Warasdijner, Slavonische en Banaatsche militaire grenzen, aan een stelsel van beheer onderworpen, dat met den geest des tijds, en met de zeden en gewoonten der grensbewoners, in naauwe overeenstemming stond. Hunne regten, even als hunne pligten als burgers van den Staat, en hunne bijzondere bestemming in dezen, werden alstoen duidelijk omschreven, en vormden een soort van grondwet, waarvan de voornaamste artikelen de volgende bepalingen inhielden (1):

1.) Alle onroerende goederen, welke enkele personen of families in de grenzen bezitten, of in het vervolg zullen verkrijgen, zullen beschouwd worden als militaire leenen, welker voortdurend en erfelijk vruchtgebruik, den bezitter — behoudens de opper-eigendomsregten van den monarch en de verplichtingen, welke de bezitter te vervullen heeft — verzekerd wordt.

2.) Alleen dengenen zal in het genot van dat vruchtgebruik kunnen deelen, of daarop aanspraak kunnen maken, die zich onderwerpen aan de voorgeschrevene grensverplichtingen.

3.) De grensbewoners hebben de bevoegdheid om zich onroerende goederen aan te schaffen, en kunnen daarover beschikken, in zooverre als dit met de beperkingen der wet (2 4 en 6) overeenkomt.

4.) Ten einde de verbrokkeling der grensgoederen te vermijden, zal het onroerend vermogen der grenshuizen worden verdeeld in stamgoed en overland. Het stamgoed zal onverminderd als vastgoed verblijven, doch over het overland zal men mogen beschikken.

5.) De kuddeweiden zijn het eigendom der gemeenten.

(1) De eerste stelselmatige organisatie werd tot het jaar 1702 beproefd. Toenmaals onderhield men aan de grenzen nog Deutsche kompagnien, die echter in 1744 werden ingetrokken. In het jaar 1747 werden de grenstroepen, welke men tot dien tijd toe als militia beschouwd had, werkelijk in geregelde grens-regimenten ingedeeld, en met de linie-troepen op gelijken voet gebracht.

6.) Het stamgoed mag alleen in die gevallen gesplitst worden, die door de voorschriften zijn voorzien.

7.) Zoo lang eene huis-kommunie (familie) uit meerdere mannen bestaat, hebben zij allen — zonder onderscheid — hetzij dat zij van de oorspronkelijke bezitters afstammen, zich in het huis hebben uitgehuwelijkt, of op eenige andere wijze, en niet als diensthoden zijn opgenomen, gelijke regten op het vaststaande vermogen van het huis. Wanneer een van hen uit de familie freedt, of op de eene of andere wijze afgaat, dan verliest hij deze regten.

8.) Ten einde het bestuur van het huishouden, ook bij afwezigheid der dienstplichtigen, onafgebroken kan voortgezet worden, is het gemeenschappelijk te samenleven van een zeker aantal menschen, in een en hetzelfde huis, noodzakelijk.

9.) Tot het onderhouden der noodige orde en rust, neemt de oudste en de daartoe geschiktste man des huizes, het opzigt en het opperbestuur der huishouding op zich. Onder hem voert zijne huisvrouw, of indien deze daartoe niet geschikt is, de oudste vrouw in het huis, het bijzondere opzigt over de vrouwelijke huisgenooten en de innerlijke huishouding.

10.) Het wordt den grenshuizen toegestaan, om hen, welke tot dienstplichtigheid geroepen worden, ter gemoetkoming in hunne uitrusting en verder onderhoud, eene toelage te verstrekken, te nemen van het huis-vermogen; zij kunnen echter daartoe niet gedwongen worden.

11.) De mannelijke grensbewoner, in staat om de wapens te dragen, ligt, zonder eenige uitzondering, onder de krijgsvan dienstplichtigheid, zoowel binnen als buiten de grenzen.

12.) Ten einde de dienstplichtige mannen beter in de behandeling der wapenen te oefenen, zonder hunne bijzondere huishoudelijke belangen te krenken, zoo zal er slechts een gedeelte der weerbare bevolking tot de dienst worden geroepen, zoodanig dat er altijd handen vrij blijven om die huishoudingen te besturen.

13.) De grenshuizen zijn verplicht, de in dienst zijnde mannen op het kordon tegen de Turken, en bij de inwendige regimentsdienst te verplegen, hen de groote en kleine huismontering te verstrekken, en hunne familie, even als de andere huisgenooten, te onderhouden. Voor de onkosten van verpleging en uitrusting, wordt ieder huis in tijd van vrede, voor elken dienstdoenden man, van den Feldweibel af, jaarlijks kwijtgescholden eene som van f 12,00, in mindering op de grondbelasting. Indien nu de te betalen grondbelasting, minder dan f 12,00 bedraagt, ontvangt elk huis het ontbrekende in kontanten. Tot de bemiddeling dezer vergoeding, heeft men als grondslag aangenomen, dat elk grenssoldaat ongeveer 90 dagen in het jaar in dienst is. De soldij tegen 4 kreutzers, daarop in rekening brengende, zoo zullen de onkosten der verpleging f 6,00 bedragen. De onkosten

voor uitrusting, berekend naar den dragttijd, bedragen bij de linie *f* 10 en 24 kr.; wanneer men deze nu op 90 dagen berekent, dan kan men daarvoor eveneens *f* 6,00 uittrekken, zoodat de ontschadiging welke de schatkist toekent, tegen de uitgaven der grenshuizen vrij naauwkeurig opwegen. De soldaat ontvangt daarenboven van de schatkist jaarlijks een paar Hongaarsche schoenen, het lederwerk, de wapenen en munitie.

Als de grens-soldaten in een exercitie-kamp worden vereenigd, of buiten hunne regiments-districten worden gedetacheerd, dan genieten zij, behalve de aan hunne huizen toegekende voordeelen, van den dag af dat zij uitrukken, tot den dag hunner tehuiskomst, de verpleging der linie-troepen.

Bij het te velde trekken ontvangen de grenssoldaten de veldverpleging en de velduitrusting van de schatkist. In oorlogstijd trekt elk grenshuis, voor elk man, welke dit huis geleverd heeft, van den Feldweibel afwaarts gerekend, *f* 6,00, die op de belasting verminderd of in kontanten worden uitbetaald. Voor elken dienstman, die in de grenslandschappen blijft, blijven de bepalingen voor den tijd van vrede (§ 13) in werking.

Indien de op dienststaten niet opgeschrevenen tot het verrigten van militaire dienst, in de kordons worden geroepen, dan ontvangt het grenshuis, zoolang die dienstdaart duurt, 4 kreutzers daags voor elk man. Deze Szeklers ontvangen geen soldij voor inwendige regiments-dienst, doch in de kordons zijnde, trekt de infanterie 4 en de huzaar 8 kr. daags.

Zoodra de grensbewoners te velde zijn, of, in tijd van vrede werkelijke militaire diensten verrigten, staan zij onder het regtsgebied der krijgs-artikelen. Buiten dienst komen zij weder onder het gewone of algemeene regtsgebied.

De grondbezitters der Slavonische en Kroatische grenzen zijn verplicht, om, in verhouding hunner bezittingen, eenige heeren- of schatkist-arbeid te verrigten. Deze verplichting kunnen zij echter voor een lagen prijs afkopen. Indien de kroongoeederen meer arbeid vorderen, dan wordt het noodige aantal arbeiders gekommandeerd, doch deze ontvangen alsdan 20 kr. per dag, arbeidsloon. In de Banaatsche grenzen, wordt niet dan op de laatst-gemelde wijze voor de kroon gearbeid. De andere verplichte leen-corveën, bedragen gewoonlijk slechts 6 dagen arbeid op het jaar, voor den man, en 4 dagen voor het trekvee. Ieder grensbewoner betaalt, naar gelang zijner bezittingen, eene grensbelasting.

De hierboven medegedeelde punten bevatten de voornaamste bepalingen der grenswetten. De organisatie der Zevenbergsche grenzen verschilt echter in sommige deelen, met die welke wij vlugtig beschouwd hebben; daar de landschappen welke daartoe zijn bestemd geworden, in de vroegere burgerlijke regten van het geheele vorstendom gedeeld hadden.

De militaire grenzen staan, ten gevolge hare speciale bestemming, onder een militair beheer. Het land zelf — ook soldaten-land genaamd — is in generaliteiten of gewesten verdeeld. Deze zijn in regiments-gebieden ingedeeld. Elk regiments-gebied heeft eenige kompagnies-districten, terwijl deze laatsten weder in gemeenten gesplitst zijn.

Er bestaan 6 generaliteiten of gewesten, te weten: het Karlstadter, het Warasdijner, het Banalsche, het Slavonische, het Banaatsche en Zevenbergsche gewest. De onderverdeling in regiments-gebieden heeft plaats naar de verhouding der bevolking op de vastgestelde sterkte der regimenten. Van daar dat de generaliteiten geen gelijk aantal regimenten bevatten. Ieder regiments-gebied wordt daarentegen gewoonlijk in 12 kompagnies-districten ingedeeld. Alleen het Wallachysch-Ilyrisch regiment telt 16 zulke districten. De gezamenlijke 6 generaliteiten bevatten 17 regiments-gebieden, en bovendien nog het gebied van het bataillon Tschalkisten, met 6 kompagnien, en 12 kommuniten of steden, wier bewoners niet tot den grensstand behooren. Het uit 8 eskadrons bestaande Szekler grens-hussaren-regiment, heeft geen eigen gebied. De voornaamste en rijkste Szekler-familien, moeten dit regiment voltallig houden; de minderen worden bij de twee Szekler infanterie-regimenten geworven.

De Karlstadter-generaliteit onderhoudt met 170 kwadraat-mijlen en 240,814 zielen, 4 regimenten infanterie, en telt nog onder haar gebied, de twee stadsgemeenten Zengg en Carlopago. De Warasdyner-generaliteit, met 67 kwadraat mijlen en 121,032 zielen, vult 2 infanterie-regimenten aan, bevat de steden Iwanich en Belowar. De Banalsche generaliteit met 50 kwadraat-mijlen en 111,263 zielen, bevat 2 infanterie-regimenten en 2 stadsgebieden Petrinia en Kostainuza; de Slavonische, met 140 kwadraat-mijlen en 243,078 zielen, 3 infanterie-regimenten en het Tschaskisten-bataillon, met de kommuniten Peterwardyn, Karlowitz, Semlin en Brood; de Banaatsche met 183 k. m., 238,556 zielen, 2 infanterie-regimenten, en de steden Panczowa en Weisskirchen (1), en eindelijk de Zevenbergsche generaliteit met 170 k. m. en 174,509 zielen, 4 infanterie-regimenten en het Szeckler hussaren-regiment.

De regerings-beambten volgen elkander trapsgewijze opwaarts gaande, in de onderstaande rangorde op:

1. De gemeenten splitsen zich in twee klassen, waarvan de eene aan het regtsgebied der regimenten onderworpen, de andere daaraan onttrokken is. Tot de laatste behooren de vrije kommuniten der stadsgemeenten. Van de eerste klasse alleen zal hier gewag gemaakt worden.

(1) Bij keizerlijk besluit van den 9 Februarij 1838, is Weisskirchen, de staf-hoofdplaats van een nieuw grens-bataillon geworden, dat in de oprigting zijnde, niet door ons in de sterkte van het leger is gebragt.

Iedere grensgemeente wordt door de Oudsten van het dorp bestuurd, welke door de huisvaders gekozen en door het kompanies-kommando bevestigd worden. Zij waken voor de rust en de orde in de gemeenten, voeren het beheer over de gemeentekas, en verzorgen alle de aangelegenheden der gemeente.

2. De gezamenlijke grens-gemeenten van een kompanies-district, staan onder het kompanies-kommando. Aan den kapitein welke dit kommando voert, is toegevoegd een officier voor de administrative aangelegenheden, die vóór zijne benoeming aan een examen onderworpen is. Deze officieren der administratie hebben hunne avancements-regten afgescheiden van de veld-officieren.

3. De kolonel heeft als regiments-kommandant, de opperste leiding van het bestuur in het aan hem ondergeschikte district. Voor elke afdeling, waarin het regiments-bestuur verdeeld is, zijn hem zaakkundige beambten toegevoegd: b. v. voor de regtsbedeeling een auditeur; voor het staatkundig en oeconomisch gedeelte, de kapitein der administratie; voor het bouwwezen de kapitein-architect, enz. De overige staf-officieren van het regiment zijn hem daarenboven in zijn beheer behulpzaam.

4. De overheden der militaire kommuniteiten zijn magistraten. De verdienstelijkste officieren en auditeurs worden gewoonlijk tot de posten van burgemeester, met kapiteins-rang benoemd.

5. Het brigade-beheer is in handen van beambten die de hoogere bevelen doen uitvoeren, en waaraan de regiments-kommandanten en kommuniteits-magistraten onderworpen zijn.

6. De generaal-kommando's in de grensgewesten, zijn over het algemeen op dezelfde wijze ingerigt, als die in de overige staten der monarchij. De dienstwerkkring der eersten is echter veel uitgebreider, daar deze het geheele bestuur der grensgewesten omvat, terwijl de kommanderende generaals tevens als landgouverneurs moeten beschouwd worden. De militaire grenzen zijn — zoo als hierboven reeds gezegd is — in 6 generaliteiten verdeeld: Nadat echter de Warasdijner en Banal-generaliteiten met de Karlstadter zijn vereenigd, bestaan er nu slechts 4 generaal-grens-kommando's, namelijk: 1°. Het vereenigde Karlstadter-Warasdyner Banal-kommando te Agram; — 2°. het Slavonische te Peterwardyn; — 3°. het Banaatsche te Temiswar; en 4°. het Zevenbergsche, te Hermanstadt.

7. De gezamenlijke militaire grenzen staan door tusschenkomst van de generaal-kommandanten, onder het opper-bestuur van den hof-krijgsraad.

Het bestuur is in twee takken verdeeld.

De sterkte der grenstroepen op voet van vrede, is als volgt geregeld: Elk der 11 Kroatische en Slavonische grens-regimenten, benevens het Duitsch Banaatsche regiment, heeft, met twee veld-bataillons of 12 kompaniën, benevens den staf en 50 artilleristen, eene sterkte van 2570 hoofden. Het Wallachisch-Illyrisch regiment telt 2640 hoofden. Het bataillon Tschalkisten, à 6 kompaniën, is, met 139 artilleristen, sterk 1278 hoofden. Elk der 4 Zevenbergsche regimenten, à 2 bataillons of 12 kompaniën, worden met den staf en 50 artilleristen, begroot op 2264 hoofden. Het Szekler hussaren-regiment, van 8 eskadrons, telt met den staf 1792 hoofden. De staf van een regiment bestaat uit: 1 kolonel, 1 luitenant-kolonel, 2 majoors, 1 auditeur, 1 regiments-velde-arts, 1 administrateur (die niet mede te velde gaat), 1 adjudant, 6 kadetten, 2 opper- en 12 onder-artzen (waarvan slechts de helft te velde gaat), 6 fouriers (waarvan alleen de oudste te velde gaat), 1 regiments-tambour, 8 hoboïsten, 1 provoost en 8 officiers-bedienden. Iedere kompanie telt: 1 kapitein, 1 eerste en 1 tweede luitenant, 1 vaandrig, 1 Feldwebel, (te velde twee) 6 korporaa's, (te velde 12), 8 Gefreiten, (te velde 16), 2 tambours, 1 timmerman, 4 officiers-bedienden. De sterkte der gezamenlijke grenstroepen, in vrede, bestaat derhalve in 17 infanterie-regimenten, of 34 veld-bataillons, 1 bataillon Tschalkisten en 1 hussaren-regiment, of: 45,579 man.

De militaire administratie-beambten, officieren en onder-officieren, ongeveer	2,712
Gezamenlijke sterkte	48,291 man.

In het jaar 1833, bestond de mannelijke bevolking uit 545,912 hoofden, zoodat gemiddeld, ongeveer de twaalfde man, in rij en gelederen dient.

De strijdkrachten der militaire grenzen, worden op de navolgende wijze op voet van oorlog gebragt: Als er slechts één bataillon per regiment zal uitmarcheren, dan wordt het op voet van oorlog gebragt; het te huis blijvende bataillon blijft op voet van vrede. Marcheert er een bataillon uit, dan worden er in elk regiments-district, waar dit plaats heeft, reserve-bataillons opgerigt, te weten: in de Kroatische, Slavonische en Banaatsche generaliteiten, à 6, en in de Zevenbergsche à 4 kompaniën; — voor het Tschalkisten-bataillon, eene reserve-divisie van 2 kompaniën, — en voor het Szekler-hussaren-regiment, een reserve-eskadron. In de Kroatische, Slavonische en Banaatsche regiments-districten, worden, als zulks noodig geacht wordt, behalve de reserve-bataillons, nog een bataillon Landwehr, en voor het Tschalkisten-bataillon, eene divisie Landwehr zamengesteld. Moeten de reserve-bataillons mede in het veld trekken, dan wordt de Landwehr algemeen opgeroepen. In zulke gevallen komt het grensle-

ger op eene sterkte van 88,519 man. De kommuniten leveren eene Landwehr van 3 tot 4,000 man. Als de geheele strijdbare massa in de grenzen te wapen geroepen wordt, dan zoude zij een leger van ongeveer 214,000 man vormen. Dit was de sterkte der in 1820 te velde en aan de grenzen dienende strijdbare dienstpligtige grensbewoners.

De mannelijke bevolking der grensgewesten, is voor de dienst-aanvulling in drie afdeelingen ingeschreven, als: dienende, voor de dienst geschikt, voor de dienst ongeschikt.

Voor de dienst zijn geschikt, alle de weerbare grensbewoners, van hun 18de tot hun 50ste jaar. Ongeschikt zijn al degenen die lichaams-gebreken hebben, die hun 18de jaar nog niet zijn ingetreden, en de 60jarigen. De 50jarige grensbewoner wordt niet dan in den hoogsten nood, te wapen geroepen. De dienende word- uit de klasse der voor de dienst geschikte, aangevuld of vermeerderd. Deze beide klassen vormen de geheele strijdbare massa. Zijn nu de reserve- en landwehr-bataillons onder de wapens, dan worden de veld-bataillons door de eerste, en de reserve-bataillons door de laatste aangevuld; terwijl de landwehr-bataillons worden voltallig gehouden, door de klasse der voor de dienst geschikte grensbewoners. De opname van de laatsten onder de dienende soldaten, geschiedt door engamenten.

Iedere kompagnie der beide veld-bataillons, van elk regiment, zijn 20, doch in de Zevenbergsche, slechts 16 scherpschutters toegevoegd. Deze zijn met getrokken bussen en hartsvanger-bajonnetten bewapend.

Elk der Kroatische en Zevenbergsche grens-regimenten, heeft tot bediening der stukken, 50 artilleristen. Dit zijn gewone grensbewoners, welke uit de klasse der dienstbaren gekozen, en in de bediening van het geschut geoefend zijn. Het onderwijs daarin, wordt gegeven door een artillerie-officier, waarvan elk regiment er een in de sterkte voert.

In 1807 is het beslist geworden, dat de grens-soldaten, voor de dienst der ligte troepen zouden bestemd blijven; — daartoe ontvingen zij in 1808 een speciaal exercitie-reglement.

De bestemming van het bataillon Tschalkisten, is, om in tijd van vrede, de grensscheidings-stroomen (de Save en Donau) te bewaken, en op deze wijze het kordon meer te verzekeren. In een oorlog tegen de Turken, zijn zij bepaaldelijk belast, met de vijandelijke Tschalkisten op die stroomen te bekampen, en om pontonnier-dienst te doen.

De gewone grensbewoner wordt, in tijd van vrede, gedurende den tijd, dat hij binnen de grenzen dienst doet, door zijn grenshuis onderhouden. Onder-officieren en officieren, worden in tijd van vrede, op Hongaarschen voet, onderhouden, terwijl de laatste nog een equivalent ontvangen voor de paarden-rations, die zij voor hunne dienst moeten onderhouden. Elk officier krijgt een

vrij kwartier met tuin, en eene bepaalde hoeveeldheid brandhout. De onder-officieren wonen bij hunne familiën. Overigens zijn de officieren in rang en betrekking, op eenen gelijken voet met die der linie; hun tractement is echter, in vreedestijd, iets minder dan dat der linie, waarvoor zij dan ook vrij kwartier genieten.

De stamhuizen zijn verplicht, om de invalide manschappen te onderhouden. Daarvoor ontvangen zij, namelijk in Kroatie en Slavonie, vrijstelling van verpligte heerendiensten, — in de Banaat, kwijtschelding van de weide-belasting, even als zulks aan de stamhuizen voor elken dienende wordt toegekend. In het Zevenbergsche geeft het onderhoud van eenen invalide, geheele vrijdom van belasting. De grens-soldaat, die in den oorlog invalide wordt, zoodanig dat hij zelfs geene huishoudelijke dienst kan verrigten, ontvangt, indien hij tot een armoedig grenshuis behoort, een pensioen.

De wapens, munitie, velduitrusting, zijn even als die der linie.

Het onderwijs aan de rekruten, wordt gedurende de wintermaanden gegeven; — de kompagnies-exercitiën geschieden in het voorjaar. Veertien dagen in het jaar, komt het regiment bijeen om te exerceren; dit heeft doorgaans in het najaar plaats. Bij de regimenten, waar de concentrering niet kan geschieden, worden, in alle gevallen, de divisien (twee kompagnien) in den herfst, gedurende 14 dagen te zamen getrokken. De artilleristen exerceren 8 dagen in het voorjaar, en schieten in het najaar, eenige dagen naar de schijf. De scherpschutters oefenen zich in het voorjaar. Voor het theoretisch onderwijs der officieren en onder-officieren, bestaan scholen.

De gewigtigste dienst, welke de grenstroepen in vreedestijd moeten verrigten, is de bewaking van het kordon. Op de, over de 227 mijlen lange Turksche grens-linie, hebben 4179 man (officieren en onder-officieren daaronder begrepen) aanhoudend de wacht. Daartoe zijn langs deze linie, gedeeltelijk gemetselde, gedeeltelijk houten wachthuizen (Tschardaken) geplaatst; het zijn kleine blokhuisen, die men verdedigen kan, en die zoo verre van elkander liggen, dat men de verbinding door middel van signaal-schoten kan onderhouden. Sommige zijn hoofd-, de anderen tusschenposten, tusschen welke eene aanhoudende verbinding door wederzijds afgezonderde patrouilles, onderhouden wordt. Een der hoofd-officieren van elk regiment, bevindt zich altijd op den voornaamsten post van het grensgedeelte dat door het regiment bezet wordt, welke daarover dan ook het kommandement voert.

Wanneer er onrust in de Turksche gewesten is, of wel als er de pest heerscht, dan worden de grensposten, hetzij bij gedeelten, of algemeen over het geheele kordon, versterkt; dit wordt genoemd van de eerste in de tweede periode over-

gaan. In deze gevallen bestaat de kordons-bezetting uit 6798 man. Als het gevaar dreigender wordt, dan gaat men in de 3de bezettings-periode met 10,000 man over.

De aflossing der kordons-wachten geschiedt gewoonlijk om de 8 dagen, gedurende welken tijd de grenssoldaten zich van levensmiddelen moeten voorzien.

De kordons-inrigtingen in Kroatiën, Slavoniën, en in de Banaat, worden nog gedeeltelijk door de Tschaikisten, welke de Donau en de Save bevaren, of patrouilleren, en gedeeltelijk door de zoogenaamde Seressanen ondersteund. Elk der 4 Karlstadter en 2 Banal-regimenten heeft een troep Seressanen van ongeveer 100 tot 200 man; deze staan onder de onmiddellijke bevelen van den Opper- of Harem-Bassi (Feldwebels), de Onder-Bassi (korporaals en Vice-Bassi (Gefreiten). Zij staan ter beschikking van den kordons-kommandant. Het Wallachysch-Ilyrisch regiment telt 3 Opper-Bassi's en 48 Seressanen. De onder-officieren of Bassi's trekken soldij; de Seressanen, die geene soldij ontvangen, dragen de oude nationale dragt. Zij worden uit de vertrouwdsten, en het naast aan de grenzen wonende boeren gekozen, die met de terreingesteldheid van het kordon het meeste bekend, en goede scherpschutters zijn. De munitie wordt hen verstrekt, doch zij moeten zich uit eigene middelen onderhouden, kleederen en wapens aanschaffen. De door de vermogendste grenshuizen gestelde Seressanen, zijn ook bereiden en doen dienst te paard, waartoe zij echter niet kunnen gedwongen worden.

De Warasdyner grenzen hebben geen kordon; — de troepen doen aldaar inwendige dienst.

De Oostenrijksche monarchie bezit twee verdedigings-liniën tegen de Turken. De eerste welke over de Zevenbergsche grenspassen, over Oud-Orsowa, Pankowa, Semlin, Brood, Oud-Gradiska, Sissek, Kostainicza, Czettin, Dresnik, en het gebergte-kordon van de Karlstadter generaliteit gaat, ligt geheel in het grensgebied. Czettin, Oud-Gradiska en Brood, zijn goed bevestigd. Van de belangrijkste punten der tweede linie, die van Bistritz over Moros-Vasarhely, Schaesburg, Fogaras, Kronstadt, Karlsburg, Temiswar, Peterwardyn, Essegg en Agram naar Karlstadt loopt, behoort de vesting Peterwardyn alleen tot het militaire grensgebied. Derzelver kusten worden door Zengg en Carlojago beschermd. Al de plaatsen in de tweede linie, in zoo verre zij garnizoenen hebben, worden door linie-troepen bezet.

B. HET BURGERLIJK BESTUUR.

De militaire grenzen staan in het algemeen onder het militaire regtsgebied. De regtsbedeeling is echter eenigzins afwijkende van die welke bij het leger in gebruik is. — De gezamenlijke grensbevolking zijn onder drie soorten van regtbanken gesteld, name-

lijk onder die der grensregimenten (in het Tschaikisten-bataillon), — der kommunitets magistraten, en der generaal-kommando's. De regiments- en kompanies-kommandanten oefenen even als de genoemde magistraten, het politie-beheer in hunne districten uit.

QUARANTAINEN-INRIGTINGEN.

De gewichtigste tak der politie in de grensgewesten, is het opzigt over het verkeer met de Turken, op de plaatsen die daarvoor bestemd zijn. Dit zijn of rustpunten, of quarantaine-inrigtingen. De eerste zijn plaatsen, welke door roosterwerk zoo verre omringd zijn, dat, met elkander verkeerende personen, elkander kunnen toespreken, doch niet kunnen aanraken. De tweede zijn rustplaatsen, van quarantaine-huizen voorzien, in welke de personen, die uit de Turksche grenzen komen, eenigen tijd onder geneeskundig toezigt moeten verblijven, en waarin alle Turksche koopwaren gezuiverd worden. Een geneeskundig personeel heeft daarin het opzigt. De grensposten moeten met de grootste strengheid waken, dat deze inrigtingen niet ontdoken worden.

OPENBAAR ONDERWIJS.

Het onderwijs wordt in openbare scholen gegeven, die gedeeltelijk door den staat en gedeeltelijk door de gemeenten worden bekostigd. Van wege den staat is voor iedere twee kompanies-districten, eene Duitsche divisie-school daargesteld. Behalve de gemeente-scholen, bestaan er ook nog hoofd- en meisjes-scholen in de residentieën der staven. Bij de meeste grens-regimenten, zijn thans ook wiskundige scholen opgericht, waarin een of twee officieren van het regiment, met het genot eener geringe toelage, aan zonen van officieren, beambten en onder-officieren, onderwijs geven in de wiskunst, het terrein opnemen, teekenen, de aardrijkskunde, geschiedenis en den stijl.

FINANTIEN.

In zoo verre men hier de inkomsten der grenslanden, en de uitgaven voor het onderhoud der troepen, en het verdere bestuur verstaat, — kunnen de volgende opgaven, daaromtrent tot een overzigt dienen.

Jaarlijksche uitgaven:	
Voor het lands-bestuur ongeveer.	1,000,000 fl.
„ de veld-bataillons „	1,300,000 „
Te zamen.	2,300,000 fl.
Jaarlijksch inkomen.	1,800,000 „
Vershil.	500,000 fl.

Welk verschil door de algemeene staatskas wordt te goed gedaan.

Deze zijn dan de voornaamste bijzonderheden eener militaire inrigting, overwaardig om gekend en gewaardeerd te worden, dewijl zij niet alleen de Oostenrijksche monarchie beschermt tegen de ondernemingen der Turken, maar daarenboven aan die zijde een levendig bolwerk verschaft, zoowel voor haar als voor geheel Europa, tegen het overbrengen van alle de pestziekten die de Turksche gewesten zoo dikwerf teisteren. Ook voor het aanvullingsstelsel van het Oostenrijksche leger, is die inrigting eene rijke bron van strijdkrachten, die de in de velddienst geharde en geoefende, uitmuntende ligte troepen vormen, en reeds van den zevenjarigen oorlog af, zich daarin eenen benijdenswaardigen naam gemaakt hebben.

INDEELING VAN HET LEGER.

Daar het eene grondstelling is, om de regimenten dikwerf van garnizoen te doen verwisselen, zoo bestaat er geene vaste indeeling van het leger, in legerkorpsen, divisien en brigaden; namelijk geene zoodanige indeeling, die ook voor de formatie van het veldleger dient. Bij eenen uitbrekenden oorlog, worden aanvankelijk de twee eerste veld-bataillons van ieder regiment, tot brigaden, divisien en legerkorpsen tezamengetrokken. De 3de bataillons formeren dan bijzondere korpsen, welke de eerst uitgetrokkene narukken. De derde aanvulling bestaat uit Landwehrbataillons. De aangenomen sterkte der legerkorpsen, bedraagt 30,000 man in twee divisien of vier brigaden verdeeld. De verhouding der kavallerie is bepaald; wanneer namelijk het korps niet zelfstandig zal opereren, op $\frac{1}{2}$ van de infanterie, en die der artillerie van 3 stukken op de 1000 man (van de gezamenlijke massa). De kavallerie, die bij de legerkorpsen gevoegd wordt, is ligte kavallerie; — de zware kavallerie vormt afzonderlijke reserve-korpsen. De verhouding dezer reserve-kavallerie tot de infanterie van het leger, wordt geregeld naar den aard van het terrein, waarop het leger zal opereren. Zoo is er o. a. bepaald, dat, indien er in een open en vlak land, oorlog zal gevoerd worden, de sterkte van de reserve-kavallerie $\frac{1}{3}$ van die der infanterie zal zijn; in een meer doorsneden land $\frac{1}{2}$; terwijl men in de bergachtige streken, weinig of geene reserve-kavallerie bij de opererende korpsen voegt. De grenadier-bataillons worden eveneens in brigaden en divisien ingedeeld, om afzonderlijk als reserve-infanterie-korpsen te ageren. De reserve-artillerie begroot men op 3 stukken voor de 1000 man infanterie en kavallerie.

Tot het bevelvoeren over de legerkorpsen, wordt er eene keuze gedaan onder de 12 kommanderende generaals, welke in de verschillende gewesten der monarchie verdeeld zijn, die den naam

van generaal-kommandant dragen, en die door een generaal van hooogen rang bezet zijn.

De twaalf bedoelde generaal-kommando's zijn als volgt ingedeeld:

- Het 1ste generaal-kommando voor Oostenrijksch Boven- en Onder-Ens, vervolgens voor Salzburg; hoofdkwartier Weenen.
- 2de „ „ „ Illyriën, zuidelijk Oostenrijk en Tyrol; h. k. Grätz.
- 3de „ „ „ Bohemen; h. k. Praag.
- 4de „ „ „ Moraviën en Sileziën; h. k. Brunn.
- 5de „ „ „ Galliziën; h. k. Lemberg.
- 6de „ „ „ Hongarijën; h. k. Ofen.
- 7de „ „ „ Lombardijen en Venetiën; h. k. Verona.
- 8ste „ „ „ Slavoniën en Syrmiën, h. k. Peterwardyn.
- 9de „ „ „ Karlstadter en Warasdyner grenzen; h. k. Agram.
- 10de „ „ „ De Banaat; h. k. Temiswar.
- 11de „ „ „ Sevenbergen; h. k. Hermanstadt.
- 12de „ „ „ Dalmatiën, h. k. Zava.

Alle de dienst-aangelegenheden in de generaal-kommando's, worden door vijf afgezonderde departementen, welke onder de algemeene leiding van den kommanderenden generaal werkzaam zijn, verrigt. Aan het hoofd van ieder dezer afdeelingen staat een beambte, welke voor het geheele bestuur van zijn departement verantwoordelijk is aan het generaal kommando. Deze departementen en hoofd-beambten zijn:

- 1°. Het militair departement: de adjudant van het generaal kommando.
- 2°. — staatkundig „ — veld-krijgssecretaris.
- 3°. — finantie „ — opper-krijgskommissaris.
- 4°. — verplegings- „ — oppr.-verplegings-intend. (Oberverwalter).
- 5°. — justitie- „ — generaal-auditeurschap-luitenant.

Voor den tweeden aanleg in geregtzaken, waarvan het appel aan de militaire regtbank van appel te Weenen, of in bepaalde gevallen aan den hof-krijgsraad geschiedt, bestaat bij elk generaal-kommando een *judicium delegatum mixtum*, waarbij twee burgerlijke geregtspersonen aangesteld zijn, en waarbij de kommanderende generaal voorzitter is.

Verder is nog in elk generaal-kommando, een provinciaal be-taalmeester van oorlog; eene geneeskundige directie, en een directeur voor de kerkelijke aangelegenheden.

Voor de eenheid van beheer en oefeningen, worden twee regimenten van gelijke, of ook wel van ongelijke wapensoorten, of een regiment met een of meerder bataillons of korpsen, onder het bevel van eenen generaal-majoor (General-Feldwachtmeister) gesteld. De werking van dezen generaal strekt zich uit over de navolgende punten:

1°. Dat de wapenoefeningen ijverig worden gehouden, en dat daarbij geene de minste afwijkingen geschieden van de bestaande voorschriften; als ook dat de staf- en hoofd-officieren al het mogelijke aanwenden, om de soldaten in al datgene te oefenen, wat zij voor hunnen stand moeten kennen.

2°. Dat de zindelijkheid, goede orde, krijgstuicht, politie en godsdienst bij de regimenten of korpsen, op den besten en doelmatigsten voet worden bestuurd en onderhouden.

3°. Dat partijzucht en kuiperijen streng geweerd worden, en eene doelmatige overeenstemming onder de officieren wordt onderhouden, en dat bij de voorstellen tot bevordering, deze naar regt en billijkheid worden opgemaakt.

4°. Dat de kleeding naar de voorschriften wordt vervaardigd, en dat deze, zoowel als het lederwerk, de wapens, munitie, en bij de kavallerie en artillerie, daarenboven nog de paarden en remonten, in den bruikbaarsten staat worden gehouden.

5°. Dat bij de kavallerie, de officieren en ruiters, in het individueel rijden goed onderwezen, en dat de marschen, evolutiën, zwenkingen, enz., met de voorgeschrevene juistheid gedaan worden; als ook dat de bepaking, met zadelen en optoemen, vlijtig worden beoefend.

6°. Dat er bij elk regiment, bataillon of korpsen, militaire scholen worden gehouden, de bijdragen voor het praktisch onderwijs, voor de dienst te velde, vlijtig aangehoord en gelezen worden, en naauwkeurig worden nagegaan, dat de officieren, even als de onder-officieren en soldaten, zich al datgeen eigen maken, wat zij voor de uitoefening hunner pligten moeten weten en kennen.

7°. Dat er op het verzuimen van dienstplichten en voor het begaan van misdaden, naar de bestaande wetten en voorschriften, gehandeld en gestraft wordt; dat geene straffen, welke niet voorgeschreven zijn, worden opgelegd, en dat de onder-officieren zich geene eigendunkelijke bestraffingen veroorloven.

Over alle deze en meerdere punten, het beheer betreffende, moet de brigadier, na afloop zijner jaarlijksche monsteringen, berigten.

Over twee of drie brigaden van een of verschillende wapensoort, wordt, even als over de brigade, voor de gelijkvormigheid in de uitoefening van alle dienstkakken, een divisie-kommandant gesteld, die gewoonlijk den rang van luitenant-veldmaarschalk heeft. De werkring van dezen hoofd-officier is van gelijken aard over zijne divisie als die van den generaal-majoor over zijne brigade.

Hij moet derdhalve van zijne zijde waken, dat de brigadiers de opgelegde verplichtingen ten stiptste vervullen.

De tegenwoordige verdeling van het leger, is als volgt:

	Infanterie reg.	Kavallerie reg.	Artillerie reg.
In Italie.	13	3	3
— Dalmatie, Croatie en Illyrie.	3	3	3
— de Duitsche gewesten.	16	8	3
— het koninkrijk Bohemen.	7	8	1
— „ „ Hongarijen, de Banaat en Zevenbergen.	9	11	1
Galliciën.	9	7	3
In de Bondsvesting Maintz.	1	3	3
Te zamen.	58	37	5

Van de 20 grenadier-bataillons zijn er 5 in Weenen, 3 in Praag, twee bataillons in ieder der steden Milaan, Lemberg en Brum, en in ieder der steden Ollmutz, Verona, Venetie, Triest, Ofen en Hermanstadt, een bataillon gestationneerd. Het Tyroler jager-regiment ligt te Innsbruck in garnizoen; de overige jager-bataillons zijn gedeeltelijk in Italie en gedeeltelijk in Dalmatie verdeeld.

STERKTE VAN HET LEGER.

De infanterie van het Oostenrijksche leger bestaat op den voet van vrede, uit: (1)

58 Regimenten of 174 bataillons infanterie van linie, waarvan:	
43 Regimenten van 1892 man, of	81,356 man.
15 Hongaarsche en Zevenbergsche regimenten van 2616 man, of	39,356 „
20 Bataillons grenadiers à 900 man, of	18,000 „
Het Tyroler jager-regiment van 4 bataillons = 2300 en 12 enkele jager-bataillons, à 550 man.	9,280 „
57 Grens-regimenten, of	45,578 „
6 Garnizoens-bataillons.	5,656 „
76 Regimenten of 250 bataillons.	199,227 man.

Op voet van oorlog.

58 Regimenten of 174 bataillons linie-infanterie à 1296 man.	225,504 man.
35 Eerste landwehr-bataillons van 1296 man.	45,504 „
20 Grenadier-bataillons van 1296 man.	25,920 „
17 Grens-regimenten of 34 bataillons.	45,579 „
1 Tyroler jager-regiment, 4 bataillons.	5,200 „
12 Jager-bataillons.	15,552 „
Te zamen.	363,259 man.

(1) In de berekening zijn de middel-getallen genomen.

Daarbij komt nog :

35 Tweede (niet mobiele) landwehr-bataillons van 480 man, of	16,800 man.
58 Depôt-divisiën der linie-regimenten, van 240 man, of	13,920 "
De depôt-kompagnien der jager-bataillons.	1,686 "
6 Garnizoens-bataillons.	5,656 "

Te zamen. . . . . 401,521 man.

De kavallerie wordt op voet van vrede, begroot op eene gezamenlijke sterkte van 35,000 man.

Op voet van oorlog wordt de sterkte als volgt berekend :

8 Kurassier regimenten van 824 man, of	6,592 man.
6 Dragoner- " " " " " " " "	4,944 "
7 Chevaux-legers " " " " " " " "	7,938 "
12 Hussaren- " " " " " " " "	20,376 "
4 Lancier- " " " " " " " "	5,120 "
	44,970 man.

Daarbij komt nog :

14 Reserve-eskadrons zware kavallerie à 142 man.	1,988 "
23 Reserve-eskadrons ligte kavallerie, à 150 man.	3,450 "

Gezamenlijke sterkte. . . . . 50,408 man.

Het aantal stukken geschut of mobiele batterijen, kan met geene zekerheid worden opgegeven; de sterkte van het korps artillerie- en genie-troepen, belooft echter ruim 20,000 man.

RECAPITULATIE.

Het Oostenrijksche leger zou derhalve op voet van oorlog, alle de troepen in rekening gebragt, alzoo sterk zijn :

Infanterie.	401,321 man.
Kavallerie.	50,408 "
Artillerie en Genie.	20,000 "

Te zamen. . . . . 471,729 man.

Dit leger zou een mobiel operatie-leger kunnen aanvullen ter sterkte van 265,000 man, waarvan $\frac{1}{3}$ kavallerie, en $2\frac{1}{2}$ stuk kanon op 1000 man infanterie.

Het bonds-kontingent dat door Oostenrijk geleverd moet worden, bestaat uit :

Infanterie.	73,501 man.
Kavallerie.	13,546 "
Artillerie.	6,827 "
Pionniers en Pontonniers.	948 "

94,822 man,
en 192 stukken geschut.

Deze troepen vormen de 3 eerste legerkorpsen van het bondsleger, elk van 2 divisiën.

DE GENEESKUNDIGE DIENST.

In elk gewest is een dirigerend staf-arts aanwezig, die de geneeskundige dienst der aldaar gestationeerde troepen bestuurd. Het geheele geneeskundige personeel staat onder eenen directeur-generaal, zijnde de opper-veld-arts van het leger, met een regiments-veld-arts als secretaris. De directeur is verantwoordelijk aan den hof-krijgsraad.

Voor het medicijnen-wezen is insgelijks eene directie, welke even als bovengemelden opper-veld-arts, zich te Weenen bevindt.

De permanente commissie voor alle de gezondheids-aangelegenheden, is gevormd uit het personeel der medische chirurgicale Joseph-Akademie, te Weenen.

De regiments-artsen moeten den Academischen graad van doctor hebben.

BUSKRUID- EN WAPEN-FABRIEKEN.

De buskruid-fabrieken zijn gevestigd: te Linz, Eckerdorf, Blansko, Adamsthal, Mammerolo, Radwany, Kaschau, Hermanstadt en Karlsburg.

De kanon-gieterijen zijn te Weenen, Ofen, Topschau, en te Mariazell.

De geweer-fabrieken zijn te Brescia, Oberferlacht bij Klagenfurth, Steyer, Lelienfeld, Wilhelmsberg, Murstey en Peterswalde.

De klingen-fabrieken zijn te Veez in Stiermarkt, te Pottenstein en St. Gilgen.

Weenen, Milaan, Venetie, Ofen, Kaschau en Peterwardyn, bezitten groote arsenalen.

REMONTEN.

De gewone remonten voor de kavallerie, worden door de militaire stoeterijen bezorgd, terwijl alleen bij buitengewone behoeften, het aantal benoedigde paarden, door leveringen bij kontrakten, worden aangeschaft.

Een hoofd-officier met het benoedigde aantal officieren, onder-officieren en paarden-oppassers, heeft de leiding van 7 hengsten- en remonterings-departementen, welke in de gewesten de hengst-dekkerijen en het aankopen van paarden voor de kavallerie en voor het voerwezen besturen.

Behalve deze inrigtingen, bestaan er drie groote stoeterijen, namelijk te Radautz, te Mezohegyes en te Babalna, in Hongarijen, allen onder opzigt van een hoofd-officier en eenige officieren van

minderen rang, administratie- en bouw-beambten, vee-artsen, pikkeurs, enz. Overigens heeft ieder dezer inrigtingen, een directeur, een rentmeester en een talrijk opzigtters-personeel.

Kleinere militaire stoeterijen zijn te Biber en Ossiach, onder de directie van eenen rentmeester met het noodige personeel.

De eigenaardige inrigting voor de remonte-paarden van de nieuw benoemde hoofd-officieren der korpsen te voet, is nu, weinige jaren geleden, te Salzburg daargesteld, waaromtrent in het volgende rubriek eenige bijzonderheden worden medegedeeld.

INRIGTINGEN VOOR HET KRIJGSKUNDIG ONDERWIJS.

1°. Het 1ste militaire opvoedings-gesticht, is de Akademie voor ingenieurs te Weenen. Het staat onder het oppertoezicht van den directeur-generaal der genie, en wordt door een generaal bestuurd. De inrigting is voor 300 kweekelingen, welke in 8 klassen verdeeld zijn. Een getal van 79 kweekelingen studeert op kosten der schatkist.

De militaire vakken worden, zonder uitzondering, door officieren onderwezen, — alleen voor de talen en de gymnastie zijn burger-leeraren bij dit etablissement aangesteld. De kundigste kweekelingen worden, na voleindigden cursus, als 2de luitenants bij het ingenieur-korps aangesteld; de minder kundigen treden als 2de luitenants bij de regimenten in.

2°. De Militaire Akademie te Weener-Neustadt, staat eveneens onder de leiding van den directeur-generaal der genie, en onder het bestuur van eenen generaal. Deze inrigting heeft eene algemeene strekking, namelijk om speciaal bruikbare officieren te vormen, zoowel voor de wetenschappelijke als andere korpsen; — zij dient tevens tot eene plantschool voor den generaal-kwartiermeesters-staf.

De gezamenlijke kweekelingen zijn in vier kompagnien ingedeeld; zij worden slechts in den ouderdom van 10 tot 12 jaren opgenomen, terwijl de cursus 8 jaren duurt. Het 4de cursusjaar dient tot proefjaar, waarin de vorderingen en den aanleg der kweekelingen naauwkeurig onderzocht worden; degene die bevonden worden geen aanleg voor den militairen stand te hebben, worden, hetzij voor eene of andere burgerlijke betrekking opgeleid, of aan de ouders teruggezonden.

Het onderwijs, dat zeer omvattend is, wordt grootendeels door officieren gegeven.

Het aantal der daarin opgenomene kweekelingen, belooft doorgaande 440 hoofden, waaronder er 329 zijn die beurzen van den staat trekken, terwijl er 111 bijzondere beurzen aan dat etablissement vermaakt zijn. Er worden echter ook eenige kweekelingen op eigene kosten opgenomen.

3°. De kadetten kompagnien, te Ollmutz en te Grätz, zijn

ieder 130 kadetten sterk, welke niet in de beide Akademiën opgevoed worden. Het onderwijs, dat uitsluitend door officieren gegeven wordt, duurt 3 jaren. De kweekelingen, treden na afgelegd examen, bij de infanterie- en kavallerie-regimenten, als 2de luitenants in.

4°. De Ludoviceische Militair Akademie te Presburg, waaromtrent wij geene bijzonderheden kunnen mededeelen.

5°. De regiments opvoedings-gestichten, bestemd voor de vorming van bruikbare onder-officieren, zijn 42 in getal, elk van 48 kweekelingen, welke gewoonlijk uit de onder-officiers- en soldaten-kinderen gekozen worden. Deze gestichten staan elk onder het opzicht en de leiding van een officier, met het noodige aantal onder-officieren en leeraars.

Verder bestaat er te Milaan een dergelijke school voor de onderofficiers- en soldaten-kinderen der Italiaansche regimenten, welke onder het bestuur van een' generaal staat. Het aantal kweekelingen, dat op kosten van den staat wordt opgevoed, belooft 230, terwijl er 70 plaatsen zijn voor jonge lieden, die op eigene kosten wenschen opgenomen te worden.

In Galliciën zijn 7 militaire opvoedings-huizen, elk voor 48 kweekelingen, zonen van Gallicische onder-officieren en soldaten.

6°. Het geweermakers-leer-instituut, in Stiermarken, neemt soldaten-kinderen op, om deze tot bekwame geweermakers op te leiden.

7°. De militaire rijkschool te Neustadt, is eene zeer eigenaardige en tevens zeer weldoende inrigting, die, omdat zij, van de, anders algemeen bekende, militaire opvoedings-gestichten verschilt, eene meer bijzondere vermelding verdient.

De voornoemde school heeft een dubbel doel, te weten:

1°. De rijkunst bij de kavallerie meer en meer te volmaken, en de in het reglement voor de kavallerie opgenomene theoretische beginselen der paarden-afrieting, door het praktisch onderwijs, aanschouwelijker te maken.

2°. De officieren der artillerie en de majoors-jagers, tegen betaling der remonte-prijs, te voorzien van deugdzaame, voor hunne bijzondere dienst geschikte, en naar den graad hunner bedrevenheid in het rijden, afgerigte paarden.

De staat van het personeel is als volgt bepaald: 1 hoofd-officier als kommandant, 1 ritmeester als 2de kommandant en professor in de rijkunst, 1 tweede professor in de rijkunst, 12 officieren van de verschillende regimenten, van den graad van 2^{den} ritmeester af, tot en met de 2de luitenants, 12 onder-officieren of kadetten van dezelfde regimenten; vervolgens van het voerwezen: 1 eerste of 2de luitenant, 1 oppersmid, 1 korporaal, 2 Gefreiten, 38 soldaten, en eindelijk een hosmeester (Hausmeister.)

Alle deze officieren zijn met hunne eigene paarden, in het voor het gesticht bestemde gebouw, gehuisvest. De onder-officieren en

manschappen, als ook de 50 paarden, welke voortdurend ter afrioting bij de inrioting gedetacheerd zijn, zijn in de gebouwen der Militaire Akademie ondergebracht. De rijbaan dezer Akademie dient gelijktijdig voor het vermelde instituut. De kommandant en 2de kommandant, tellen in het kader hunner regimenten en worden als tijdelijk gedetacheerd beschouwd. De kommandant is verantwoordelijk voor de goede orde, de krijgstuot, de vorderingen zijner ondergeschikten in de onderwerpen van het onderwijs, even als voor de verzorging der remonte- en dienstpaarden. Een luitenant-veldmaarschalk is inspecteur dezer inrioting, welke over alle aangelegenheden van hetzelfde, onmiddellijk met den hofkrijgsraad correspondeert.

De 2de kommandant en 2de professor der rijkunst, geven den cursus aan de, van de regimenten gedetacheerde, officieren, onderofficieren en kadetten. De cursus bevat twee onderwerpen, namelijk de gewone rijkunst en de afrioting der paarden.

Daar het hoofddoel dezer inrioting, de verspreiding van de grondbeginselen der rijkunst en eene stelselmatige afriotingskunst der rekruten en remonte-paarden beoogt, zoo volgt daaruit, dat de regimenten alleen zoodanige individuen bij deze school mogen detacheren, die reeds eenige vorderingen in de rijkunst gemaakt hebben. Alleen van dezulken zal men met grond kunnen verwachten, dat zij, na voleindigden leercursus, niet alleen het opzigt over de remonte-paarden en hunne afrioting zullen kunnen leiden, maar ook door de mededeeling der opgedane kennis, bij hunne regimenten, een plantschool van goede ruiters zullen kunnen vormen. Deze reeds geoeffende ruiters ontvangen daarop onderrigt, volgens een en hetzelfde stelsel, om gelijkvormige grondbeginselen en eene gelijkvormige technische taal te leeren. Dit praktische onderwijs wordt beoeffend op eigene of op dienstpaarden.

Tot het onderwijs in het afrioten, worden de voor de majoors bestemde remonte-paarden, gebruikt. De paarden, welke, na volkomene dressuur, naar hunne bestemming zijn afgezonden, worden dadelijk, door de zorg van het departement voor de remonten, door andere, nimmer beredene paarden, aangevuld, zoodat het aantal van 50 paarden altijd voltallig blijft.

Bij dit onderwijs volgt men de grondbeginselen, aangewezen in het reglement voor de afrioting der kavallerie-paarden. Daarenboven geven de beide professoren onderrigt: 1°. over de theoretische en praktische kennis, van het voor de militaire dienst geschikte paard; 2°. over de praktische beoordeeling van het, wegens gebreken, voor de dienst onbruikbare paard; 3°. eene grondige aanwijzing van eene doelmatige wijze van zadelen en optoomen; 4°. over de kennis van het doelmatig en gebrekkig beslag; over het oppassen en verplegen der paarden op den stal, en over de behandeling der geheel wilde paarden, tot hunne volkomene opkweeking voor de militaire dienst, enz.

De oppassing en verpleging der 50 remonte-paarden, is aan het detachement van den trein toevertrouwd, waarover de eerste of tweede luitenant het kommando voert.

Ten einde nu de afgerigte remonte-paarden hunne bestemming te kunnen aanwijzen, zoo zijn de generaal kommando's verplicht, om in elk half jaar eenen staat in te leveren, bevattende de opgave der majoors, welke van het instituut een rijpaard verlangen. Daarbij moet worden opgegeven, van welke constitutie de belanghebbende is, of hij het rijden stelselmatig in eene rijsschool, of door eigene oefening geleerd heeft, of hij een rustig of levendig paard, en van welke taille hij het verlangt. Alsdan wordt vier weken voor de inspectie der afgerigte paarden, aan de respectieve generaal-kommando's geschreven, aan welke van de belanghebbende majoors een paard kan afgeleverd worden, en wie hunner voor eene volgende aflevering zijn opgeteekend. De geinspecteerde remonte-paarden worden nu transportsgewijze naar de plaats geleid, die door het generaal kommando voor de overname is aangewezen. Daar kunnen zij nog gedurende 8 dagen voor rekening van de schatkist verpleegd worden, binnen welken tijd zij door de aanvragers, tegen reçu, moeten afgehaald worden. De belanghebbenden moeten zes weken na de ontvangst, den remonteprijs in de schatkist storten.

Voor alle, op deze wijze aan de majoors geleverde paarden, is een diensttijd van 5 jaren vastgesteld, waarna het in vollen eigendom aan den bezitter toekomt. Is deze alsdan nog in denzelfden rang, dan kan hij zich andermaal tot verkrijging van een paard aanmelden. Bij overplaatsing in een ander regiment, of bij bevordering, neemt degeen die de opengevallene plaats bezet, ook het paard van den verplaatsten of bevorderden over. Een tweede majoor, welke tot de betrekking eens eersten majoors opklimt, staat het vrij zijn paard te behouden. Zoo lang het over te nemen paard nog geen 2½ jaar gebruikt is, moet de overnemer aan den bezitter den vollen remonteprijs betalen; is het echter langer gebruikt, dan betaalt hij slechts den halven remonteprijs. Eerst na verloop van de vastgestelde 5 dienstjaren, mag de bezitter willekeurig over zijn paard beschikken. Zoo het door een toeval voor de dienst onbruikbaar wordt, dan wordt dit officieel ter kennis gebracht van het generaal-kommando, welke alsdan eene beslissing neemt en die aan den hofkrijgsraad voordraagt.

Gaat het paard binnen den bepaalden diensttijd, in tijd van vrede, verloren, dan komt dit verlies op rekening van den bezitter. Heeft dit verlies in oorlogstijd en voor den vijand plaats, dan heeft de bezitter regt op een ander paard, waarvoor hij slechts den halven remonteprijs moet betalen.

Te Salzburg moet een tweede etablissement van dien aard bestaan, doch dat alleen schijnt ingerigt te zijn voor de remonten

der infanterie-officiëren, terwijl dat te Neustadt, sedert dien tijd, ook voor de remonte der kavallerie-officiëren paarden afrigt. Daarentrent vinden wij in een onlangs uitgekomen werk (1), het navolgende vermeld:

« Dit schoone instituut, hetwelk den menschlievenden zin des regerenden keizers sprekend doet kennen, is sedert één jaar (1836) te Salzburg opgerigt. Het is bekend, dat de meeste, reeds bejaarde infanterie-officiëren, door het langzame vredes-avancement, tot de betrekking van hoofd-officier geroepen, met menige moeilijkheid te kampen hebben. De onkosten van het aanschaffen van paarden en harnachement, zijn het niet alleen, maar vooral ook het gemis van eene rijkunstige opleiding, verbitteren in zekeren zin, een zoodanig avancement, terwijl menig braaf gediend hebbend officier daardoor dikwerf belet wordt, zijne betrekking naar aard en eisch te vervullen. Het was daarom, dat aan de zoodanige officieren, reeds sedert lang, het regt was toegekend, om een kavallerie-paard te mogen uitzoeken; doch daar deze paarden voor geheel andere doeleinden zijn afgerigt, zoo hadden zij daarmede nog niet veel gewonnen. Ten gevolge van dien, beval de keizer het bovenbedoelde instituut op te rigten, met het doel, om de nieuw benoemde hoofd-officiëren der infanterie, paarden te leveren, die naar gelang hunner al of niet bedrevenheid in het rijden, afgerigt zijn. De gezamenlijke stoeterijen van het rijk zijn verplicht geworden, uitstekende remonte-paarden naar dat instituut te zenden, welke daar met de grootste zorgvuldigheid en oplettendheid beproefd, en dan alleen aangenomen worden, wanneer ze geheel zonder gebreken zijn. Zelfs wanneer zij gedurende de afrigting, gebreken krijgen, of niet aan het doel beantwoorden, staat het den directeur nog vrij, deze paarden naar de respectieve stoeterijen terug te zenden.»

« Deze paarden worden door de daarvoor bestemde uitstekende kavallerie-officiëren, afgerigt, waarbij voornamelijk wordt gewerkt, om deze dieren eenen zachten en rustigen aard toe te deelen. Na volkomene dressuur, wordt het paard met eenen fraaijen model-zadel, hoofd-gestel en stang, naar den hoofd-officier afgezonden, die langs den officiëlen weg daarom gevraagd heeft. Een vertrouwd hussaar, van de hussaren-divisie, welke te Salzburg in garnizoen ligt, geleidt dit paard tot in het garnizoen van den belanghebbenden, of voor 't minst zoo ver, dat de overname gemakkelijk kan geschieden. De belanghebbende is verplicht, om bij zijne aanvraag, naauwkeurig en uitvoerig, op te geven, welk soort van paard hij verlangt, en in hoeverre hij al of niet in het rijden bedreven, en of hij ligt, zwaar, angstig of driest is. Naar zijne eigene beschrijving wordt alsdan een paard uitgezocht. De geleider is verplicht, om aan den belanghebbenden, naauwkeurig op te

geven, den aard van het paard, hoedanig het op stal en bereden, en bij het beslaan moet behandeld worden, terwijl hij de medegenomene, schriftelijke beschrijving van de gemoeds- en temperaments-eigenaardigheden van het paard, daarbij aan den belanghebbende overgeeft. De prijs van een zoodanig volkomen gedresseerd paard, bedraagt 160 gulden c. m. Welk eene weldaad deze inrigting voor den ongeoeffenden ruiter, en zelfs voor de dienst oplevert, zal diegenen het beste ontwaren, die met zijn 50ste jaar voor de eerste maal van zijn leven, te paard stijgt, om een bataillon in het vuur te doen exerceren.

Voor het theoretisch en praktisch onderwijs der Pionniers, bestaat in Tulln eene pionnier-school. Te Heimbürg is eene dergelijke school voor het mineur-korps, en te Brugg aan den Leytha, voor het sapeur-korps gevestigd.

8°. De medische chirurgikale Josephs-akademie, te Weenen, is bestemd voor de opkweeking van artsen voor het leger, 't welk op kosten van den staat geschiedt. Twaalf professoren en 8 adassistenten geven aldaar eenen volledigen en zeer omvattenden cursus; en eindelijk

9°. De veeartsenij-school te Weenen, voor de opkweeking van paarden-artsen en hoefsmiden.

Over het algemeen is het onderwijs, in alle vakken van militaire kennis, in de Oostenrijksche monarchie, op eenen voortreffelijken voet geregeld, veel omvattend en uitgebreid. Reeds het overzicht der inrigtingen, hierboven medegedeeld, doet zien, dat het aan geene gelegenheden ontbreekt, om kennis en wetenschap te verzamelen, terwijl een uitstekend onderwijzers-korps de verschillende wetenschappen langs den klassieken weg verbreidt. In dit opzigt heeft het Oostenrijksche krijgswezen eene positieve waarde, die te algemeen bekend en geschat is, dan dat wij zouden noodig hebben, die in ruimere omtrekken te schetsen.

(Het vervolg hierna.)

(1) *Cartons aus der Reisemappe eines Deutschen Touristen, von KARL VON HAILLBRONNER. Stuttgart 1837.*

EENIGE AANMERKINGEN

OP

HET ONDERRIGT IN DE RIJKUNST

BIJ DE

NEDERLANDSCHE TROEPEN.

Met het in werking brengen van de nieuwe school des ruiters en de pelotons-school te paard, waardoor alle onzekerheid bij het onderwijs, door het langdurig volgen van zoovele reglementen, onderhouden, wegvalt, zoude men de kavallerie geluk kunnen wenschen, indien de daarin voorgedragene grondbeginselen kort en duidelijk waren uiteengezet, en dat het formaat minder groot en het boek zelf niet buitengemeen duur was.

Het zamenstellen van een reglement, dat ieders goedkeuring wegdraagt, zal wel immer tot de vrome wenschen behooren; het is derhalve reeds voldoende, dat er geene gegronde aanmerkingen kunnen gemaakt worden, en dit zoude hier het geval geweest zijn, indien de stijl kort en duidelijk en de volgorde beter waren geweest.

Dat de Duitsche troepen, in alles wat de individueele rijkunst aangaat, zeer boven de Fransche troepen uitmunten, is algemeen bekend; daarom heeft men wel gedaan de grondbeginselen der Duitschers aan te nemen; en dat die, welke in het Pruisische reglement vervat zijn en gevolgd worden, goed zijn, is mij door eenen driejarigen proeftijd volkomen gebleken. De Saksische kavallerie volgt insgelijks dezelfde grondbeginselen. De houding van den man te paard en de werking van handen en beenen, kunnen als volkomen rijkunstig beschouwd worden; de beenen zijn geplaatst daár waar zij werken moeten, en niet tegen over de schouders van het paard, zooals veelal gereden wordt. De vuist is in eene oorspronkelijke houding, waardoor de werking der teugels op het paard, zeer gemakkelijk kan plaats hebben, terwijl de bewegingen zeer eenvoudig en kort zijn, dat even doelmatig is. Ik weet zeer goed, dat alle ruiterpaarden (vooral in de gelederen, waarin trouwens ook geene korte wendingen te pas komen) niet op die fijne werking der stangteugels zal gehoorzamen (a); maar in dit geval zal de ruiter zijne vuist regts of links brengen; men behoeft den man geene groote bewegingen te leeren; hij zal deze wel van zelf uitvoeren. Zijn nu de verklaringen door den gewrongen stijl onduidelijk, of wordt hier of daar de houding overdreven, dan bewijst dit niets tegen de grondbeginselen; in alle geval zal het ver terug brengen der dijen, in den beginne weinig nadeel doen; dit komt later weder teregt.

De pelotons-school is goed en vult eene groote gaping aan, en hoewel in dit gedeelte de stijl eenigzins beter is, zijn er evenwel nog onnaauwkeurigheden in.

Het *formaat* is veel te groot. Waar zal de korporaal zulke lijvige boekdeelen bergen, indien alle voorschriften even groot genomen worden? De *prys* is schreeuwend *hoog* gesteld, en voor een' korporaal is het bijna onmogelijk zulke kostbare boeken te koopen. Het nieuwe fransche kavallerie-reglement, met het groot aantal platen, en alle mogelijke instructien, in zakformaat gedrukt, kost nog geen vier guldens. Het formaat en de prijs van ons nieuw reglement, kunnen welligt voor den boekverkooper zeer voordeelig zijn; maar het belang van den korporaal of onder-officier, maakt met dat van den boekverkooper een hemelsbreed verschil. Een groot aantal onnoodige herhalingen, hebben voorzeker de kosten der typographische uitvoering niet verminderd.

Wat de volgorde der 1ste les betreft, deze had, zoo ik vermeen, doelmatiger kunnen zijn. Inderdaad, tot het besturen van het paard, wordt vereischt, *eene goede en vaste houding*; dit vereischte nu moet het eerste doel van het onderwijs zijn. Zal dit nu langs den kortsten weg verkregen worden, door het teruggaan en de wendingen, op de plaats, den ruiters te doen uitvoeren, — hen veel stilstaande te oefenen, en lang achtereen iets voor te praten? Geenszins; maar wel door veel te draven, zoowel in den gewonen als in den sterken draf; door terstond weder in de stap over te gaan, als de ruiters te veel de houding verliezen; hen dikwijls te doen rusten, en niet meer te verklaren dan zij voor het oogenblik noodig hebben. En dit alles vindt men eerst in het tweede gedeelte der eerste les, terwijl de sterke draf eerst in de 2de les gevonden wordt. De langdurige oefening stilstaande, heeft nog het nadeel, dat men de ruiters verveelt, en dat zij niet luisteren naar hetgeen er gezegd wordt. De ruiters afgezeten zijnde, zegge men hen, in weinige, maar duidelijke bewoordingen, de houding voor, terwijl men hen die houding doet aannemen, naarmate dezelve verklaard wordt; daarna stelle men hen in kolonne, op de lange zijde; — alleen verklarende de wijze waarop zulks geschiedt.

Heeft de ruiter nu eenmaal eene goede houding verkregen, zonder het evenwigt te verliezen, dan leere men hem het teruggaan, de halve en heele volten, enz.

In § 1 wordt bij de voordragt duidelijkheid aanbevolen; zulks had men derhalve bij de redactie geenszins uit het oog moeten verliezen.

In § 5 wordt gezegd, dat de ondervinding geleerd heeft, dat het onderrigt op de deken, de kortste weg is, om de ruiters het evenwigt te leeren; dat de zadels valsche steunpunten aanbieden en de ruiters er niet leeren door zitten.

Wanneer men de ondervinding raadpleegt, dan is dit voor-geven nog aan twijfeling onderhevig; voor 't minst beweert de generaal *La Roche-Aymon* het tegendeel; wie hier nu gelijk heeft: de redactie of de generaal *La Roche-Aymon*, wil ik liefst aan meer kundigen overlaten.

Als een zadel valsche steunpunten aanbiedt, dan deugt het niet. Zesduizend jaren heeft de wereld bestaan, en men zoude nog geen doelmatig zadel voor de kavallerie kunnen maken! De deken levert daarenboven nog een nadeel op; namelijk, dat zij bij het opspringen, of gedurende het rijden, dikwijls plooit en verschuift; dit is evenwel te verhelpen, door de deken, hier voor bestemd, aan elkander te steken, zoodat de punten niet kunnen omslaan (b).

Indien men in een reglement eenig beginsel aanneemt, dan komt het mij voor, dat men niet genoodzaakt is in redeneringen te treden; deze behooren bij het rapport van de commissie aan het gouvernement.

In § 8 wordt de houding anders voorgeschreven, dan als de plaat aanduidt. De ruiter heeft daar de teugels nog in de linker hand, en het is niet duidelijk te zien, of de regter hand aan de watertrensteugels of stangteugels geplaatst is. De ruiter zal zich ook moeilijk kunnen rigten; — ziet hij regts, dan ziet hij tegen het hoofd van het paard (dat hier wat groot uitgevallen is). De ruiter moet dus het hoofd van het paard meer terug plaatsen.

Op deze plaat schijnt het aansingelen ook niet goed geteekend te zijn.

De houding van de regterhand, zoodra de teugels op den hals zijn, is als bij het geleiden; dit is minder gemakkelijk dan dat de nagels naar onderen gekeerd zijn; daarenboven is het steken der twee eerste vingers tusschen de teugels, minder eenvoudig.

In § 11 wordt het woord *om*, bij het op te springen, uitgesproken; § 70 daarentegen is dit woord tusschen ( ) geplaatst. Hoe moet het nu zijn? De verklaring van de eerste beweging tot het gereed maken van het opstijgen, is ook niet duidelijk of niet doelmatig. De ruiter moet, terwijl hij op den linker hiel draait, den regter voet een pas regts plaatsen en de teugels loslaten; dit is korter, maar niet eerst regts-om maken, de teugels los laten en dan een pas regts maken.

Dewijl de korte dienstdaag der miliciens eene spoedige af-afrioting vordert, had men dezelve nog merkelyk kunnen bekorten; want het doel is toch, dat deze ruiters met zadel en stang hunne paarden in alle rigtingen kunnen besturen; en waar is nu de noodzakelykheid van de oefening in de tweede stelling der vuisten, en de geheele afrioting op de trens, dewijl zij toch nimmer voor het berijden van remonte-paarden bestemd zijn?

Zoodra deze lieden in den sterken draf hun evenwigt goed kunnen houden, en de bewegingen met de eerste stelling der vuisten in den gewonen draf kunnen uitvoeren, zoude men ze met de stang kunnen laten rijden. Op deze wijze kan men hen nog bij de herfst-manoeuvres, als zij in Maart aankomen, gebruiken, hetgeen bij de kurassiers, uit hooft van het gering getal vrijwilligers, toch moet plaats hebben.

De verklaring der houding te paard (§ 16) klinkt zeer vreemd: b. v. « *Het hoofd regt, los, enz.*; » — een los hoofd!! « *de oogen regt tusschen de ooren van het paard vooruitziende*; » verder wordt er op bladzijde 16 gezegd: « *De dijen van de knie af, dragen op het paard door, sluiten zich aan hetzelfde en maken den eigenlyken zit uit.* »

Het « door dragen » van de dijen op het paard, verklaar ik niet te verstaan, en dat de dijen den eigenlyken zit uitmaken, is ook wat vreemd. Heeft men misschien ook willen zeggen, dat, als de dijen goed geplaatst zijn, dit veel tot de goede houding bijdraagt?

In § 17, bladzijde 19, wordt gezegd, dat de tweede stelling *by alle wendingen* plaats heeft, terwijl dezelve eerst in de tweede les aangenomen wordt. Hoe moeten nu de wendingen in de eerste les uitgevoerd worden?

De eerste verklaring der bewegingen van de vuist, § 22, 23 en 24, is zeer gerekt, terwijl zij niet geheel met de tweede of kortere overeenstemmen. In § 22 wordt gesproken van het naderen der borst, bij het aanhouden, terwijl in § 24 de pinken het hoofd moeten naderen. Zoude men hieruit niet kunnen opmaken, dat de vuisten geheel vlak en de nagels naar boven moeten komen?

Bij de tweede verklaring van het wenden, wordt er in het geheel niet van den buiten-teugel gesproken.

In § 50 doet men den man reeds wenden, zonder hem de werking der beenen daartoe geleerd te hebben, hetgeen eerst in § 56 voorkomt.

In § 52 wordt gezegd, dat, als de ruiters op de lange zijde zijn, men kommanderen moet: « *peloton*; » dit is zeer goed als de ruiters naast elkander marcheren, maar achter elkander zijnde, is en moet het eene *kolonne* blijven, en dus ook zoo genoemd worden. Hoe wonderlyk is de bepaling omtrent het woord *peloton* daartusschen in geplaatst.

In deze zelfde § vindt men ook weder de werking der vuisten, in § 22 voorgeschreven.

In § 57 vindt men ook weder de verklaring van de werking der hulpen, welke reeds in § 22 en 56 voorkomt.

In § 42 wordt Lij het geleiden van de paarden naar den stal, niet bepaald, wanneer de trensteugels van den hals afgenomen moeten worden.

In § 46 zal men, om gelijktijdig in kolonne te komen, kom

manderen: 1. «*Peloton voorwaarts!* 2. *Marsch!* 3. *Met eenen regts!* 4. *Marsch!* kommandeerde men: *Regts of links in kolonne!* dan komt men tot hetzelfde doel, terwijl men dan de beweging zeer goed kan gadeslaan; daar men anders te veel op de kommando's moet letten.

Hebben de ruiters *regts-om* gemaakt met een paards-lengte tusschenruimte, dan is er geen afstand meer van het eene paard tot het andere, en hierbij wordt ook niet gezegd, hoe de afstand van twee paarden lengten, in § 47 voorgeschreven, gekregen wordt.

In § 49 wordt, om van hand te veranderen, gekommandeerd: «*Door de lange zyde = changeert!*» Dit kommando is lang en onduidelijk.

Eens vooral bepaald zijnde, waar men van hand verandert, had men kunnen volstaan met het woord: *changeert!* en wat wil nu zeggen *door de lange zijde?* Men kan niet door de lange zijde changeren, maar wel door de geheele of halve baan, zoo als in het oorspronkelijk werk staat. Had men nu nog slechts gezegd: *Op de lange zyde!* Het kommando: *Verandert van hand!* was in alle gevallen doelmatiger geweest, omdat het duidelijk, kort en goed Hollandsch is. De vijf laatste regels van § 33, vindt men reeds in § 36.

§ 31 Is eene herhaling van § 45.

De verklaring der groote volte, in § 36, is niet zeer duidelijk; men heeft voorzeker willen zeggen: De *grootste* cirkel in elk der vierkanten beschreven, want in deze vierkanten kan een zeer groot aantal cirkels beschreven worden. Men doet beter den rekruten door een geoefend ruiter den weg te wijzen, dan hen zulke verklaringen voor te praten. De wijze waarop de cirkel moet eindigen, is hier niet gezegd; men blijft alzoo rond rijden. De kommando's in § 38 en 39 voorkomende, hadden, mijns inziens, korter geweest, indien men gekommandeerd had: *Regts-om! Regts-om-keert!* enz.

De woorden: *met eenen*, waren overbodig; *met eenen marcheren!* dan spreekt het van zelf, dat men niet met vieren zal omkeeren. Het woord *volte* is goed, omdat het kort en duidelijk is. Het kommando: *Links of regts om den kring!* is wel beter Hollandsch, maar niet zoo duidelijk van het kommando: *Links of regts-om keert!* te onderscheiden, alzoo het woord *volte* hier te verkiezen is.

In § 39 staat: «*Cirkelboog van 3 passen;*» dit wil zeggen eenen halven cirkelboog; is 3 passen niet wat klein?

In § 61 zoude de verklaring van de volte, voor den rekrut korter en duidelijker kunnen zijn; — had men het kommando: *Groote cirkel!* in plaats van *groote volte!* aangenomen, dan waren deze bewegingen duidelijker van elkander te onderscheiden geweest.

In § 67 leest men, dat de manschappen als in de eerste les

gekleed zijn, met laarzen en sporen, doch in § 73 wordt weder gezegd, dat men de ruiters niet eerder met sporen moet doen rijden, dan nadat zij alle de in de vorige les geleerde bewegingen in den draf kunnen uitvoeren, zonder het evenwigt te verliezen.

In § 68 wordt eene theorie over het plaatsen van den zadel voorgeschreven; om dit duidelijk te maken, heeft men gezegd, dat de ruiter, even als op de deken, op den *rug* van het paard moet geplaatst zijn; verder wordt er gezegd: «*en moet alzoo gelet worden dat behoorlyk op het paard geplaatst is.*»

In § 70 staat: «*Een tempo en twee bewegingen;*» dit zal een drukfout zijn; moet zijn: Een tempo *in* twee bewegingen.

De wijze van opstijgen is goed, als de man groot, of het paard klein is; maar voor een middelmatig mensch is dit moeilijk, ja voor sommige onmogelijk. Het grootst aantal ruiters zal, om den linker voet in den stijgbeugel te zetten, den rechter voet een weinig terug plaatsen, in eene schuinsche rigting naar het paard front maken, eene kleinen sprong vooruit doen, en dan de rechter hand aan den lepel plaatsen.

De wijze van opstijgen is dus voor enkele personen geschikt, terwijl, naar mijne wijze van zien, zij zelfs voor de kleinste ruiters, met gemak moet kunnen uitgevoerd worden; zelfs met de wapens om en eenen natten mantel aan.

In § 71 is bij het afstijgen, het woordje: «*om*» weder niet tusschen ( ) geplaatst.

In § 76 is de verklaring van den sterken draf, zeer zonderling.

Was het kommando van: «*Gewone draf!*» niet beter, om de juiste snelheid te bepalen?

In § 84 leest men, dat bij de verandering van hand, en de wendingen *regts-* en *links-om-keert*, «*handen en beenen op dat oogenblik gewisseld worden*» (!) Zoude men niet zeggen, dat ze andere handen en beenen krijgen? Men heeft willen zeggen: *Op dat oogenblik wordt de houding der vuis-ten en beenen veranderd.*

In § 86 leest men eene zonderlinge verklaring van het overschenken: «*Het overschenken is eene zydelingsche (zijde) gang van het paard in hetzelfde front.*»

In § 90 wordt gekommandeerd: 1. «*Kolonne!* 2. *halt!*» Als de ruiters met het hoofd naar den muur gekeerd en naast elkander of in bataille zijn; het woord *kolonne* is dus hier niet goed, en moet door het woord *peloton* vervangen worden. De loodrechte stelling des paards op den hoefslag bij het overschenken, is voor gewone kavallerie-paarden wat moeilijk; — $\frac{1}{2}$ schuins gesteld, is doelmatiger.

Verder wordt in de verklaring gezegd: «*Op welk tweede kommando de buiten-teugels het verder op zijde treden van*

de voorhand, en het binnenbeen dat der achterhand doet ophouden, zoodat het paard loodregt met het hoofd op de muur geplaatst blijft. (1)

Wat het aanspringen uit den galop aangaat, geloof ik, dat het toch gemakkelijker is, met de werking der hulpen te beginnen, als men in den stap marcheert; de ruiter zit dan meer op zijn gemak; hij heeft niet de minste moeite om zijne houding te bewaren, en kan bijgevolg gemakkelijker en duidelijker werken, dan in den draf, — vooral indien het paard zeer hoog draaft; — het komt er nu wel niet op aan, of het paard door de werking eerst nog in den draf valt, vermits de eerstbeginnenden nog niet doelmatig werken.

De verklaringen van de bewegingen der vuist, bij het besturen van het paard met de stang, zijn te lang.

In § 128 wordt gezegd, dat de wending door een druk der stang op de buitenlaag, voltooid wordt; ik geloof eerder, dat zulks door de drukking van den buiten-teugel tegen den hals, bewerkt wordt. Om zich daarvan te overtuigen, behoeft men slechts den buitenteugel van de stang, aan den neusriem te gespen, en men zal zien, dat de paarden wenden, als men dezen teugel tegen den hals aanbrengt. De woorden «*krommen* en «*ronden* der vuist» zijn niet gelukkig gekozen; de vuist kan in het polsgewricht zich wel draaijen, maar niet *krommen* of *ronden*.

Het *korte omkeeren op de achterbeenen*, is geheel wegelaten, niettegenstaande het den ruiter op smalle wegen en bij het snel terugkeeren, veel te stade komt. Indien men wilde, dat alle ruiters in den galop zijnde, de *pirouetten* maakten, dan zoude men iets onmogelijks vergen; maar omkeeren, zoo als ik bedoel, is, uit den galop op te houden, snel op de achterbeenen om te keeren (waarbij deze de spil uitmaken en de voorbeenen den cirkel beschrijven) en weder in den galop weg rijden; paarden die dit niet kunnen leeren, moet men niet bij de kavallerie dulden.

In § 160 leest men: «Door de lanciers wordt op- en afgestegen zoo als zulks in het reglement wordt bepaald.» Men had er duidelijkheidshalve bij kunnen voegen: voor zoo verre zulks de behandeling der lans betreft.

In § 167 wordt gezegd: werkzaamheden der derde les met *volle wapenen* (1) dit wil zeggen met *alle* de wapenen.

In § 177 wordt bij den aanval, de afstanden bepaald als volgt: 20 passen in den stap; 60 passen in den draf, en den galop in den aanloop, terwijl in § 316 de afstanden van den galop op 80 passen bepaald is. Waarom is de galop het geheele reglement door, niet hetzelfde, en waarom moet hij in dit geval 20 passen langer duren, dan de draf? Ik geloof dat het beter zoude zijn den galop *korter* te doen duren, want ik heb dikwijls bespeurd, dat in dezen gang, de frontmarsch niet zoo goed ging als in den draf.

Dat de lans niet eerder dan op het oogenblik van den aanval geveld word, is *zeer* doelmatig; volgens de oude manier was de rigting, gedurende den frontmarsch, moeilijk te bewaren; er behoefde slechts een paard per eskadron, een weinig vrees voor de vlag te betoonen, om eene golvende beweging te veroorzaken, terwijl de paarden nog bovendien de hoofden links hielden. Bij onverwachte aanvallen, had het bovendien het nadeel, dat het vellen der lans wel eens niet gekommandeerd werd; — dit is wel bij de vrede-manoeuvres gebeurd.

Het is te voorzien, dat bij de eerste keeren, als men op deze wijze zal aanvallen, dat enkele lansen niet zullen geveld worden; maar dit gebrek, alleen uit de gewoonte van de oude manier voortspuitende, zal weldra verdwijnen.

Pelotons-school.

Dat het doel van de pelotons-school tot de verbetering van den zit en de houding des ruiters zoude leiden, komt mij *zeer* onwaarschijnlijk voor, en heb dit ook nimmer hooren beweren, noch er iets over gelezen.

De ondervinding heeft mij geleerd, dat de ruiters, vooral als de linker vleugel aan het hoofd is, bij het opmarcheren zich dikwerf vergissen, met de zijde waarheen zij schuins moeten marcheren. Om daaromtrent geen twijfel over te laten, moet men bij de kommando's: *Marcheert tweeën, vieren* of *formeert peloton!* er het woord *links* of *regts* bijvoegen, dan blijft er geen oogenblik onzekerheid voor den man over.

In § 258 wordt gezegd, dat, om zich op een gelid te formieren, het eerste gelid 6 passen vooruit moet komen; — dit is onnoodig.

In § 255 leest men: «De ruiters marcheren regt voor zich uit, en voelen even den stijgbengel aan de zijde van den guide, daarbij zorgende *vry* en *met* gemak te marcheren.»

Marcheert men beugel aan beugel, dan kan men niet met gemak en *vrij* marcheren. Om dit te doen, moet er eene kleine handbreed ruimte tusschen de ruiters zijn, hetgeen den frontmarsch *zeer* bevordert, de paarden minder verontrust, eenen kleinen misslag spoediger herstelt, en den thans aangenomen afzonderlijken schuinschen marsch bevordert, welke anders bij den galop, met gedrang en golving plaats zal hebben.

In § 277 leest men van het midden *der zwenkingsboog of straal*. Zoude men hier niet uit kunnen opmaken, dat een hoog dezelfde beteekenis heeft als de straal; het woord zwenkingsboog moet hier weg.

In § 317 leest men alweder, dat *men wel gestoten*, doch tevens *met gemak* moet marcheren; dit is moeilijk overeen te brengen.

In § 519 wordt gezegd, dat het eerste gelid bij de retraite eerst vooruitgaat. Waarom? Trekt men terug, dan wil men immers geen terrein voorwaarts winnen? Trouwens de geheele schaakswijze terugtocht is welligt nimmer voor den vijand uitgevoerd; evenmin als de doortocht van het defilé achterwaarts, zooals hier voorgeschreven wordt. Het ware beter, alle bewegingen op het exercitie-veld zoodanig uit te voeren, als werkelijk voor den vijand plaats heeft.

De vijand moet al heel traag vervolgen om eenen zoodanigen doortocht te gedoogen. Heeft de tirailleur-linie den terugtocht van het regiment voor den vijand verborgen gehouden, dan moet zij, zoodra het regiment er door is, *à la debandade* er door rennen, en, naar omstandigheden, aan de andere zijde de linie weder formeren, of zich achter het regiment verzamelen.

De bewegingen welke de tirailleurs moeten uitvoeren, als het eskadron of regiment van directie of van front verandert, moeten in de eskadrons- en regiments-evolutien nader ontvouwd worden.

Voor het overige is het tiraileren veel verbeterd; immers dat de tirailleur bij het vuren met de karabijn, zijne sabel niet meer aan de hand moet hebben, is eene groote schrede voorwaarts.

Men spreekt overal van passen, bij het bepalen van afstanden en tusschenruimten; en daar nu in het oude 14de artikel, dat nog niet afgeschaft is, twee soorten van passen voorkomen, namelijk die waarmede men gaat, en die waar men mede meet, — de eerste $\frac{2}{3}$ el en de andere 1 el groot, had men dus wel gedaan, van meer bepaald te spreken, door *ellen* in plaats van *passen* op te geven. — Van de lapten valt niet veel meer te zeggen, dan dat ze slecht geteekend en gedrukt zijn. De houding van den rechter arm van den hussaar is niet overeenkomstig de verklaring en is niet natuurlijk.

Hetzelfde heeft plaats in pl. 4; want, volgens de verklaring, leggen de trensteugels voor de stangteugels, doch op de plaat zijn zij er achter voorgesteld.

Een reglement moet kort en duidelijk zijn, waartoe een goede stijl en eene zuivere spelling, die hier, vooral in de school des ruiters, beter konden zijn, allernoodzakelijkst is. Het is dus te hopen, dat eene tweede verbeterde en goedkooper uitgave, in kleiner formaat, dat, met eene compacte letter gedrukt, met de platen op 80 centen kan te staan komen, weldra het licht zal zien.

AANTEEKENINGEN.

(a) Om eene duidelijker werking der stangteugels bij de wendingen te hebben, stelt de Hongaarsche ritmeester *Balassa*, voor, om de stangteugels in de volle vuist te nemen, en dan de vuist te plaatsen en te draaijen als thans voorgeschreven is.

De stangteugels moeten daarvoor in de linker hand gekruist worden, even als voor de trensteugels voorgeschreven is, en op het punt, alwaar zij zich kruisen, van eenen platten passant voorzien zijn.

Het aanhouden en geven geschiedt, door de vuist voor of achteruit te brengen, en kan zoo onmerkbaar niet plaats hebben als nu. Men zoude door eene menigte proeven moeten onderzoeken; in hoe ver de ritmeester *Balassa* gelijk heeft. Ik heb het slechts op twee paarden beproefd en deze wendden volkomen in de goede houding. Echter geef ik het hier niet op als goed, maar alleen om dezen of genen liefhebber der rijkunst, in de gelegenheid te stellen, het insgelijks te beproeven. De teugels zijn altijd op de maat; de man kan, om zijn paard op te houden, meer kracht aanwenden; doch de werking komt mij wat te straf voor, en men kan nimmer zoo onmerkbaar geven en aanhouden, als op de gewone wijze, die ik, wat mij betreft, vooreerst nog verkies.

(b) Eene deken, gevouwen en op elkander genaaid, zoude welligt onder den zadelbok doelmatig kunnen zijn; van voren en van achteren met eenen riem, voorzien van een gesp, die doorgetrokken kan worden; deze riem hecht men aan den achter- en voorlepel, en wel zoodanig, dat de deken niet verschuiven, noch op de schoft of lenden komen kan. Wil men de deken omkeeren, dan trekt men den riem door; is eene der buiten-zijden versleten, dan maakt men de deken los, om de versleten zijde naar binnen te vouwen en vervolgens de deken weder vast te steken. Eene tweede dunne deken wordt op den chabrak en de zitting als kussen gelegd.

B. VAN MERLEN.

KRIJGSKUNDIG LETTERNIEUWS.

Er is welligt geen tijd geweest, waarin de omstandigheden op zulk eene dringende wijze de noodzakelijkheid betoogden, om de daden en krijgsverrigtingen der Nederlandsche krijgsmagt, naar waarheid te schetsen, en daarmede bloot te leggen, wat zij gedaan heeft, in het belang des geboortegronds in het algemeen, en ten voordeele van onzen handel in het bijzonder, dan thans. Om deze en andere redenen, hebben wij ons bevljigt, met het bijeenzamelen van de officiele en andere bescheiden, over eenige der voornaamste veldtogten, welke in de opgenoemde belangen zijn ondernomen, in de Nederlandsche Oost-Indische gewesten. Onder deze heeft vooreerst onze aandacht bijzonder bezig gehouden, de veldtocht der Nederlandsche troepen, onder aanvoering van Z. E. den luitenant-generaal (toenmaals generaal-majoor) baron *van Geen*, in de jaren 1824 en 1825. De belangrijkheid dezer expeditie, de menigvuldige bewijzen van moed en volharding, bij die gele-

genheid door onze troepen aan den dag gelegd, en het bezit van alle de stukken, op dien veldtogt betrekkelijk, waren gewigtige oorzaken, om die krijgsfeiten tot een volledig geheel te vereenigen. Die arbeid verschafte ons eenige aangename verpozing en afleiding, van andere minder aangename bezigheden en gewaarwordingen, en om de lezers van dit tijdschrift insgelijks in de gelegenheid te stellen, om de voornaamste bijzonderheden van dien veldtogt (die, in haar geheel afzonderlijk zal worden uitgegeven) te leeren kennen, zoo zullen wij in het volgende of in het nummer van Januarij, een aavang maken met het opnemen van Fragmenten uit dien beschreven veldtogt.

De uitgever van militaire werken *J. B. Petit* te Brussel, reeds genoegzaam bij onze lezers bekend, door de uitgave zijner Militaire Bibliotheek, kondigt thans eene zeer groote onderneming aan, die voorzeker de aandacht, ook der officieren van ons leger zal opwekken.

Het is bekend, en zulks behoeft door geene klem van logische redenering gestaafd te worden, dat de militaire tijdschriften, welke in de verschillende talen worden geschreven en uitgegeven, voorzeker het meeste hebben bijgedragen, en op dien weg nog steeds blijven voortgaan, om krijgskundige kennis te verspreiden, en den lust tot onderzoek en studie op te wekken, en de beschaving onder den militairen stand te bevorderen. Het is echter ook overbekend, dat weinige — zelfs zoo er nog gevonden worden — officieren, in de gelegenheid zijn, alle die tijdschriften, te kunnen aanschaffen, om de buitengewone hooge prijzen waarvoor zij gedebiteerd worden. De aankoop van alle de voornaamste tijdschriften, is zelfs nog voor de leeskringen te kostbaar. De heer *J. B. Petit*, te Brussel, heeft, zoowel in het belang zijner industrie, als in het belang der officieren van het Belgische en andere legers, voorgenomen, om de voornaamste Fransche tijdschriften na te drukken, en van die, in andere talen geschreven, uittreksels en fragmenten te leveren, en deze te vereenigen, onder den titel: *Encyclographie des Sciences Militaires*. Hoezeer wij, uit principe, den nadruk van het letterkundig eigendom geen lof kunnen toezwaaijen, zoo komen de zeer verminderde prijzen, van de wedervoortbrenging van dien al te verspreiden en te kostbaren schat van krijgskundige kennis, en aan den anderen kant, in het belang van den officier, zoo aanlokkelijk voor, dat wij, dat belang alleen in het oog houdende, niet anders kunnen dan deze onderneming in de behartiging onzer lezers aan te bevelen. Wij nemen om die redenen het prospectus dier onderneming alhier over, ten einde onze lezers te laten oordeelen over de voordeelen die hen daarin worden aangeboden.

ENCYCLOGRAPHIE

DES

SCIENCES MILITAIRES,

OU

COLLECTION DES MEILLEURS RECUEILS ET JOURNAUX PÉRIODIQUES, FRANÇAIS ET ÉTRANGERS, QUI TRAITENT DE LA SCIENCE, DE L'ART ET DE L'HISTOIRE MILITAIRES.

Prospectus.

Durant les longues guerres de la révolution et de l'empire, qui ont eu l'Europe pour théâtre, les militaires eurent peu de loisirs pour se livrer à l'étude de leur art, les jeunes gens passaient des écoles dans les camps qu'ils ne devaient plus quitter: aussi n'y eut-il pas, à cette époque, de littérature militaire. On était, dans ces temps d'activité prodigieuse, les hommes qui auraient pu écrire pour l'armée, et s'ils s'en fût présenté, où auraient-ils trouvé des lecteurs? Mais quand la lutte fut terminée par la chute du grand capitaine, quand la paix eut condamné les officiers à la vie de garnison; le besoin de fortes études se fit généralement sentir. Bientôt les nouvelles générations des écoles, qui avaient eu le temps de recevoir une instruction plus complète, virent renouveler le personnel des armées et leur apportèrent une noble émulation. La France et l'Allemagne se mirent promptement à la tête de ce mouvement des esprits: on y publia d'excellents recueils uniquement consacrés aux sciences militaires, et les officiers les plus distingués, tinrent à honneur d'y contribuer par leur collaboration. Les uns y déposèrent de savans mémoires sur les guerres anciennes pour les comparer aux grandes opérations modernes, sur les batailles et les sièges auxquels ils avaient assisté; les autres fournirent des considérations pleines d'intérêt sur les différentes armes, sur leur organisation, leurs progrès, et leurs moyens d'amélioration; d'autres traitèrent de la législation et de la jurisprudence militaires; d'autres, enfin, par une polémique vive et animée, discutèrent les questions de chaque jour, les arrêtés, les ordonnances, les réglemens; et, toujours sur la brèche, ils furent prêts à défendre les intérêts de l'armée. Tout fut discuté, analysé, développé par des hommes compétents, en un mot la littérature militaire fut créée.

En France, le *Journal des Sciences militaires* et le *Spectateur militaire*, recueils paraissant mensuellement, comptent déjà, le premier 15 années et le second 13 années d'existence. Deux journaux; *la Sentinelle, journal des intérêts de l'Armée*, et *l'Armée, journal militaire et naval*, sont aussi publiés, et paraissent une fois par semaine.

Mais le prix de souscription à tous ces recueils est assez élevé, ce qui explique pourquoi ils ne sont pas plus répandus.

Nous avons donc pensé que se serait rendre service aux militaires que de leur offrir, avec une grande réduction de prix, sous le titre d'*Encyclographie des Sciences militaires*, la reproduction simultanée, textuelle et entière des quatre recueils ou journaux que nous venons d'énumérer, en y ajoutant une cinquième partie: le *Journal de l'Armée belge*, augmenté de la traduction des meilleurs articles publiés dans les journaux militaires allemands, anglais, russes, suédois, hollandais, etc., etc.

Chacun de ces recueils devant porter une pagination différente, il sera facultatif de souscrire, à un seul, à plusieurs ou à collection réunie.

CONDITIONS DE L'ABONNEMENT.

Il paraîtra, chaque mois, en outre de plans ou cartes, un cahier in-8° à deux colonnes d'environ 15 à 16 feuilles d'impression, papier et caractère conformes au spécimen, et comprenant, savoir:

		Pr. pour la Holl.	Pr. à Paris.
A partir du 15 Avril 1840,	le <i>Spectateur Militaire</i> ,	10 fl.	au lieu de 36 fr.
» 1er Janvier »	le <i>Journal des Sciences militaires</i> ,	14 »	56 »
» » »	<i>la Sentinelle</i> ,	5 »	16 »
» » »	<i>l'Armée</i> ,	4 »	17 »
» » »	<i>Journ. de l'Armée belge</i> ,	12 »	»

Les souscripteurs à la collection complète jouiront d'une remise de dix francs, ce qui en réduira le prix à quatre-vingt francs au lieu de 90 francs.

On ne pourra souscrire pour moins d'une année. — Le prix de l'abonnement sera payable, par anticipation, pour 3 mois, au moment de la réception du 1er cahier, et successivement de 3 en 3 mois sur mandats tirés par l'éditeur.

MM. Les souscripteurs sont priés de bien indiquer leur adresse. — L'abonnement leur arrivera franco.

S'ils renoncent à leur abonnement, ils devront en informer l'éditeur ou ses correspondants, avant la fin du dernier trimestre, faute de quoi ils seront considérés comme abonnés pour l'année suivante.

Tous les paquets ou lettres qui auront rapport à la rédaction du *Journal de l'Armée belge*, ou à la renonciation à l'abonnement, devront être adressés franco, ou ils seront refusés.

Men teekent in bij BROESE & COMP., te Breda.

Proeve eener Verhandeling over de kustverdediging, door J. M. ENGELBERTS, majoor der artillerie in de kolonie Suriname; uitgegeven door A. W. DE BRUIN, Te 's Gravenhage by de Erven DOORMAN, 1859.

Een vijfjarig verblijf in eene onzer belangrijkste zeeplaatsen, die, vroeger door eenen geduchten vijand van de zeezijde besprongen, een slagtoffer werd van niet voorziene omstandigheden, en die, kort na de afscheuring van de Belgische gewesten, door eenen verbonden vijand, in zekeren zin, op nieuw bedreigd werd, gaven den schrijver dezer Proeve aanleiding, zyne denkbeelden en die van anderen, over de kustverdediging, te vereenigen; en zijne krijgsmakkers aan te bieden. Het onderwerp dat hij behandelen zou, was — dit is niet te ontkennen — even belangrijk voor den militair, tot welk wapen hij ook moge behooren, als voor den burger, die de verdediging van 's lands dierbaarste belangen ter harte gaat, en die, vooral, wanneer het de verdediging van onze uitgestrekte stranden betreft, voorzeker moet geroepen worden, de wapens op te vatten. Engeland heeft daarvan in de jaren 1804 en 1805 het voorbeeld gegeven, — een voorbeeld, dat wij, in de laatste jaren, wat de landzijde betreft, door Nederlanders hebben zien volgen. Zonderling genoeg, dat dit onderwerp, in eene eeuw, waarin de schrijfzichte erger en langduriger woedt, dan de nimmer rustende kinderzichte, zoo weinig de aandacht getrokken heeft. De schrijver heeft, uit dien hoofde de vruchten van eigen nadenken, getoetst aan het oordeel van kundige officieren der land- en zeemagt, en aan het weinige dat daarover geschreven is. (*De bydrage tot de versterkingskunst en in het byzonder voor de kustverdediging, van onzen verdienstelyken landgenoot, den kapitein ingenieur MERKES, adjudant van Z. K. H. de Prins Veldmaarschalk, in het vorig deel van ons tydschrift opgenomen, was toenmaals nog niet in het licht*), als eene proeve willen in het licht geven. Met bescheidenheid merkt hij daarbij aan: « Om de aandacht van de officieren der verschillende wapens, op alles wat tot het eigenaardige van de kustverdediging betrekking heeft, te vestigen en ten gevolge van dien, meer licht te zien verspreiden over dit, door de krijgskundige bijna verwaarloosd onderwerp. »

Door het spoedig opkomend vertrek des schrijvers, droeg hij de uitgave van de bedoelde Proeve aan den heere kapitein der artillerie *A. W. de Bruyn*, op, die de uitvoering door een kort bericht doet voorafgaan. Aan beter handen konde het wellicht niet toevertrouwd worden, daar deze kundige man, met zijn naam op den titel te plaatsen, het boekske — ware de inhoud op zich zelve niet aanbevelingswaardig — met eene

aanprijzing te meer in het licht heeft gezonden. Wij zouden ons derhalve van alle verdere aanbeveling kunnen onthouden, zoo ons de stoffe niet te belangrijk voorkwam, om voor 't minst, met de mededeeling van derzelve zakelijken inhoud, iets tot zijne bekendheid bij te dragen.

Na door eene inleiding het doel van dit geschrift te hebben doen kennen, behandelt de schrijver in zijn *eerste hoofdstuk*, de *kustverdediging*, uit een algemeen oogpunt beschouwd; — naar den omvang van het onderwerp gerekend, zijn hier de algemeene beginselen beknopt, doch zakelijk ontwikkeld. In het *tweede hoofdstuk* vinden wij eene meer bijzondere beschouwing der *kustverdedigingsmiddelen, derzelve inrigting, kracht en bouwaard, benevens den aard der sterkte en tydelijk versterkte punten*. In het *derde hoofdstuk* komt eene beschouwing voor, van *eenige hoofvereischten en van het in staat van verdediging stellen der duurzaam bevestigde punten aan de kusten, als: vestingen, forten en kasteelen*. Het *vierde hoofdstuk* handelt over de *bewapening der versterkte punten aan de kusten; het vyfde* over de *taktiek der kustbatterijen*. Beide deze hoofdstukken zijn even belangrijk als doorspekt van nieuwe denkbeelden, die uit eene werkdadige beschouwing, en uit een gezond oordeel schijnen voortgesproten te zijn. In het *zesde hoofdstuk* treffen wij des schrijvers denkbeelden aan *over de voorzieningen en maatregelen te treffen langs eene door den vyand bedreigde kust*. Het deed ons een genoegen, ook hier het denkbeeld te zien opnemen, hoezeer Nederland voor eenen hardnekkigen weêrstand geschikt is, wanneer slechts die natuurlijke gesteldheid, naar wijze inzichten benuttigd werd. Onder het vele goede dat ons in deze verhandeling opgedischt is, hebben wij dit gedeelte met belangstelling gelezen, terwijl wij niet minder ons zegel hechten aan hetgeen de steller in zijn *zevende hoofdstuk*, over de *medewerking der zeemagt tot verdediging der kusten*, zegt. Twee duidelijke steendruk-plaatjes helderen de denkbeelden op, in dit net uitgevoerde werkje, verspreid.

Met belangstelling en leering hebben wij deze Proeve niet alleen gelezen, maar wij houden ons daarenboven overtuigd, dat wij haar dikwerf zullen kunnen raadplegen, vooral omdat er nog zoo weinig over de kustverdediging geschreven is, en dit zal wel het geval zijn voor vele officieren der land- en zeemagt, wien wij deze Proeve dan ook ruimschoots kunnen aanbevelen.

OFFICIELE BERIGTEN.

Z. M. heeft de navolgende besluiten genomen:

Wij WILLEM, enz.

Gezien de voordragt van Onzen beminden Zoon den Veldmaarschalk, van den 7den dezer, L. G. 18, strekkende tot het maken eener wijziging in de thans bestaande formatie der corpsen kavallerie, alsmede om eenige der corpsen, of onderdeelen derzelve, van standplaats te doen veranderen,

Hebben besloten en besluiten:

ART. 1. De thans bestaande depôt-kompagnien van al de corpsen kavallerie zullen worden opgeheven.

ART. 2. Het regiment Lanciers n°. 10, nu bestaande uit zes escadrons, zal met een eskadron worden verminderd.

ART. 3. De escadrons der onderscheidene corpsen kavallerie zullen op den voet van formatie, voorgesteld bij Ons besluit van den 3den December 1824, n°. 114, worden teruggebragt.

ART. 4. Aan de officieren en militairen van minderen rang, uitmakende het personeel, zoo wel van de op te heffen depôt-compagnien, als van het te ontbinden escadron van het regiment Lanciers n°. 10, zal, voor zoo veel noodig, onder goedkeuring van Onzen beminden Zoon den Veldmaarschalk, door Onzen Directeur-Generaal van Oorlog, eene andere bestemming worden gegeven.

ART. 5. Onzen voornoemden Directeur-Generaal te magtigen, om tot de hierna genoemde verplaatsingen bij de insgelijks hieronder vermelde corpsen of onderdeelen van corpsen kavallerie, last te geven, als:

Van de afdeling Kurassiers n°. 1: Een escadron uit *Bergen-op-Zoom* naar *Arnhem*. Van het regiment Ligte Dragoners n°. 4: Een escadron uit *Noord-Brabant* naar *Zalt-Bommel*. Van het regiment lichte Dragoners n°. 5, uit *Noord-Brabant*: Den staf en twee escadrons naar *Deventer* en twee eskadrons naar *Zutphen*. Van het regiment hussaren n°. 6: Den staf en nog een escadron uit *Noord-Brabant*, mitsgaders al het personeel en materieel, hetwelk van dat regiment thans te *Zutphen* is, naar *Maastricht*; een eskadron uit *Noord-Brabant*, naar *Roermond* en twee escadrons uit *Noord-Brabant*, in het *Limburgsche*, ten einde aldaar te worden gekantonneerd. Van het regiment Lanciers n°. 10: Twee escadrons uit *Noord-Brabant* naar *Utrecht*.

's Gravenhage, den 8sten October 1839, n°. 113.

(was get.) WILLEM.

Wij WILLEM, enz.

Overwegende dat de omstandigheden in welke de corpsen infanterie en kavallerie van ons leger, zich sedert 1830 hebben bevonden, de algeheele naleving der instructie voor de generaals kommanderende de divisien, en voor de brigade-kommandanten dier wapenen, vastgesteld bij Ons besluit van den 28sten December 1829, n°. 86, hebben belet, en wel voornamelijk, uit hoofde, dat, ten gevolge dier omstandigheden, niet alle onderdeelen der bedoelde corpsen, onder het onmiddellijk toezigt en de bevelen van de gemelde militaire autoriteiten, hebben kunnen blijven.

Willende dienaangaande, zoodra mogelijk, weder orde en gelijkvormigheid invoeren.

In aanmerking nemende dat, door de bepalingen van Onze besluiten, van den 5sten September l. l., n°. 4, en van den 8sten dezer, n°. 113, waarbij de reorganisatie der infanterie en kavallerie en de ophelling der depôts van die wapenen zijn bevolen, en de corpsen infanterie weder in derzelver geheel in brigades en divisien zijn ingedeeld, het tijdstip om, dienaangaande vaste bepalingen te maken, thans gekomen is.

Gezien de voordragt van Onzen Directeur-Generaal van Oorlog, van den 19den dezer, n°. 5, Ons, met goedkeuring van Onzen beminden Zoon den Veldmaarschalk aangeboden.

Herzien Ons besluit van den 28sten December 1829, n°. 86, en de daarbij vastgestelde algemeene instructie, voor zoo verre dezelve aan de divisie- en brigade-kommandanten, van de infanterie en kavallerie is gerigt.

Hebben besloten en besluiten:

ART. 1. Al de voorschriften, vervat in de gemelde algemeene instructie, vastgesteld bij Ons meergemeld besluit van den 28sten December 1829, n°. 86, voor zoo verre zij den werkring bepalen van de generaals, kommanderende de divisien infanterie, en van de brigade-kommandanten, zoo van dat wapen als van dat der kavallerie, zullen voortaan weder van volle kracht zijn, behoudens de uitzonderingen, in de hierna volgende artikelen aangewezen.

ART. 2. Wij behouden Ons voor, nader te bepalen, hoe dikwijls in het jaar, en op welke bijzondere tijdstippen, de monsteringen en inspectien plaats zullen hebben, welke bedoeld zijn bij het 5de artikel der instructie voor de generaals, belast met het onmiddellijk toezigt over de corpsen, vastgesteld bij Onze dispositie van den 24sten Januarij 1827, n°. 53, en bij artikel I van de algemeene instructie voor de divisie- en brigade-kommandanten, gearresteerd bij Ons meergemeld besluit van den 28sten December 1829, n°. 85, ook aan deze bevelhebbers opgedragen en wordt Onze Directeur-Generaal van Oorlog, mits deze gemagtigd, Ons, wanneer de tijd tot het houden der inspectien meer genaderd zal zijn, voor zoo veel noodig, met goedkeuring van Onzen beminden Zoon den Veldmaarschalk een daartoe strekkend voorstel aan te bieden.

ART. 3. De bepaling, voorkomende in het 6de artikel der laatstgemelde instructie, voor zoo verre daarbij, aan de divisie-kommandanten

de bevoegdheid wordt toegekend, om, ook zonder voorafgaande toestemming, van het departement van oorlog, het voorwaardelijk ontslag te verleenen, aan vrijwillig in dienst getreden manschappen, wordt mits dezen ingetrokken; zullende alle daartoe strekkende verzoeken, van, of ten behoeve van de hierbedoelde militairen, het onderwerp uitmaken eener speciale voordragt, door de gemelde bevelhebbers, na de gewone tuschenkomst, en gestaafd door al de, bij het aangehaald artikel voorgeschreven bescheiden, op den 1sten van iedere maand, uitzonderd in spoed vereischende omstandigheden, aan het gemelde departement in te zenden.

ART. 4. De magt aan de divisie-kommandanten, bij het 14de artikel van dezelfde instructie gegeven, om verlof voor eenen langeren termijn dan die van veertien dagen aan onder-officieren en manschappen te verleenen, wordt bij deze beperkt tot een tijdvak van uiterlijk eene maand.

ART. 5. Vermits de betrekking van opperbevelhebber der kavallerie, of kommandant eener divisie van dat wapen thans niet bestaat, en gevolglijk het 18de artikel van de meergemelde instructie, in zoo verre niet van toepassing is, wordt mits deze, aan ieder der twee brigade-kommandanten van de kavallerie, al de bevoegdheid toegekend, welke bij die instructie aan de generaals, kommanderende divisien infanterie, behoudens de wijzigingen en uitzonderingen, in artikel 1, 2, 3 en 4 van Ons tegenwoordig besluit vermeld, is verleend, en zullen de gemelde brigade-kommandanten, ieder afzonderlijk voor de corpsen, hunne respectieve brigades uitmakende, in dezelfde regstreeksche betrekking staan tot het departement van oorlog, de generaals het bevel voerende in de groote militaire kommando's, de provinciale kommandementen en de inspecteur-generaal van de geneeskundige dienst der land- en zeemagt, als of de functien van opperbevelhebber of divisie-kommandant bij ontstentenis of afwezigheid van denzelfden, tijdelijk, door hen wierden waargenomen.

ART. 6. De generaals, kommanderende de divisien infanterie, en de kommandanten der brigades lichte kavallerie, staan, met opzigt tot de naleving der thans weder in werking gebragte algemeene instructie, zoo als dezelve bij dit besluit is gewijzigd, in dezelfde verhouding tot de provinciale kommandanten van *Noord-Brabant* en *Zeeland*, en den militairen bevelhebber in het *Limburgsche*, als tot de generaals het bevel voerende in de groote militaire kommando's.

's Gravenhage, den 25sten October 1839, n°. 127.

(was get.) WILLEM.

Wij WILLEM, enz.

Op de voordragt door Onzen Directeur-Generaal van Oorlog, van den 16den dezer, n°. 95;

Hebben goedgevonden en verstaan te bepalen, dat zoowel de majoors, welke ten gevolge der reorganisatie van de infanterie, vastgesteld bij Ons besluit van den 8sten September l. l. n°. 4, bij de tien afdelingen van dat wapen zijn ingedeeld, als die, welke, nog boven de daarbij voorgeschrevene formatie tot dezelve behooren, zullen worden gehandhaafd, in het tractement, hetwelk zij genoten op den dag, van ons voorgeschrevene organiek besluit, en zulks onverschillig in welke betrekking zij dienen, doch dat later en wel zoodra er eene hoofd-officieren van dien rang meer overcompleet zullen wezen, als grondbeginsel zal worden aangenomen:

1°. Dat niettegenstaande, de, bij Ons besluit van 7den Julij 1829, n°. 104, gearresteerde formatie eener afdeling infanterie, medebrengt, dat de majoors, kommandanten van het 1ste, 2de en 3de bataillon, ieder een jaarlijksch tractement van f 2600, en de majoor-kommandant van het reserve-bataillon, mitsgaders de majoors *à la suite*, elk slechts f 2200 zullen genieten, dit niet van bepaalde toepassing zal wezen, op de zamenstelling der afdelingen infanterie, volgens ons eerstgemeld besluit van den 8sten September dezes jaars, n°. 4; maar dat daarentegen de 20 oudste in rang zijnde majoors bij de 10 afdelingen infanterie, in het genot zullen worden gesteld van een tractement van f 2600, en de 20 jongste in dat van f 2200, onverschillig over welk gedeelte der afdeling zij het bevel voeren, of geplaatst zullen zijn, zoodanig dat het bedrag der tractementen voor de majoors der gezamenlijke afdelingen niet meer zij, dan bij de formatie van den jare 1829 is bepaald; en

2°. Dat aan de bataillons-kommandanten twee rations fourage, en aan de kommandanten van de reserve-bataillons, mitsgaders aan de majoors *à la suite*, slechts een ration fourage zal worden goed gedaan, enz., enz.

's Gravenhage, den 28 October 1839, n°. 120.

(was get.) WILLEM.

Bij dispositie van Z. E. den Directeur-Generaal van Oorlog, dato 25 October n°. 1, is ter kennis van het leger gebragt, dat Z. K. H. de Prins Veldmaarschalk heeft gelast, dat aangezien de thans nog bij de afdelingen infanterie bestaande Sappeurs, niet voor hunne eigenlijke bestemming geschikt zijn, deze zullen worden afgeschafte, en met een geweer gewapend, in de gelederen moeten terug treden; dat daarentegen bij elke compagnie, eenige manschappen, vroeger het bedrijf van timmerman, houthakker, veld-arbeider en dergelijke, uitgeoefend hebbende, van goede en bruikbare gereedschappen zullen worden voorzien, die echter niet in een enkel peloton vereenigd, maar in de gelederen, overigens als de andere manschappen, gewapend, geplaatst moeten zijn. Later zullen er omtrent het dragen der gereedschappen, enz., nadere beschikkingen worden genomen.

BIJLAGE V,

BEHOORENDE BIJ DEN MILITAIREN SPECTATOR, 8de DEEL, N°. 5.

(Maand November, 1859.)

LAATSTE BENOEMINGEN, OVERPLAATSINGEN EN VERANDERINGEN BIJ HET LEGER.

BENOEMD:

Tot opperb. der kav.: de gen.-maj. Jonkh. W. Boreel, komm. de brig. ligte kav. Tot komm. van de brig. zware kav.: Zijne Koninklijke Hoogheid de gen.-maj. Prins Alexander der Nederlanden. Bij de Oost-Ind. art., tot 2de luit. de serg. H. H. D. Luyken en de serg.-tit. J. P. F. van de Velde, beide van het bat. vrijw. art. Bij de K. M. Akademie: de 1ste luit. P. H. J. Hoogeveen, van de 2de afd. inf., en de 2de luit. L. van den Tol, van de 9de afd. inf. Bij den heer gen.-maj. H. D. T. de Favauge, komm. de 3de div. inf., tot adj.: de 1ste luit. A. H. Lieshout, à la suite van de 7de afd. inf., en laatstelijk adj. bij wijlen den heer luit.-gen. de Man.

Verplaatsingen.

Tot komm. van de brig. ligte kav.: de gen.-maj. C. J. J. B^o de Posson, komm. van de brig. zware kav. Bij de Oost-Ind. inf., de 2de luit., U. Nieborg, van de 6de afd. inf., J. J. de Veer, van de 4de id., K. H. Bollaertz, van de 2de id., C. P. Laubersheimer, van de 5de id., J. H. Goossens, van de 10de id. Bij de 3de afd. inf.: de 1ste luit. adj. P. van Ameiden, van de onthonden 18de afd. inf. Bij de 4de afd. inf.: de 1ste luit. W. H. Rappard, van de onth. 18de afd. inf. Bij de 6de afd. inf.: de kap. J. J. Dellwig, en de 1ste luit. J. C. W. van der Loeff, beide van de 2de afd. inf. Bij de 2de afd. inf.: de kap. L. A. Gussink, van de 6de afd. inf. Bij de 10de afd. inf.: de 1ste luit. J. E. Gillot, van de 5de afd. inf. Bij de 1ste brig. van de 3de div. inf.: de kap. Van Voorst tot Voorst, chef van den staf bij de 1ste brig. van de 2de div. inf. Bij de 1ste brig. van de 2de div. inf.: de kap. von Motz, chef van den staf van de 2de brig. dier div. Bij de 2de brig. van de 2de div. inf.: de kap. Hooft van Iddekinge, chef van den staf van de 1ste brig. der 3de div. inf. Bij de 2de afd. inf., tot komm. van het res.-bat.: de maj. Wagener, komm. van het depôt der afd. Bij de 5de afd. inf., tot komm. van het res.-bat.: de maj. Boelen, komm. van het depôt der afd. Bij de 7de afd. inf., tot komm. van het res.-bat.: de maj. de Villeneuve, komm. van het depôt dier afd. Bij de 8ste afd. inf., tot komm. van het res.-bat.: de luit.-kol. Franck, komm. van het depôt dier afd. Bij de 9de afd. inf., tot komm. van het res.-bat.: de maj. Umbgrove, komm. van het depôt dier afd. Bij de 10de afd. inf., tot komm. van het res.-bat.: de luit.-kol. Techters, komm. van het depôt dier afd. Bij de 1ste afd. inf., tot komm. van het res.-bat.: de maj. Mol-

linger, à la suite van de afd. en president van den kriegsraad te velde. Bij de 3de afd. inf., tot komm. van het res.-bat.: de luit.-kol. A. Frantzen, komm. van het 2de bat. dier afd.; tot komm. van het 2de bat.: de maj. Menso, à la suite van de afd. Bij de 4de afd. inf., tot komm. van het res.-bat.: de maj. A. H. Frantzen, komm. van het depôt dier afd.; tot komm. van het 3de bat.: de maj. van Winsheym, komm. van het 1ste bat. der onth. 18de afd. inf. Bij de 6de afd. inf., tot komm. van het res.-bat.: de maj. Van der Hoop, komm. van het depôt dier afd.; tot komm. van het 3de bat.: de maj. le Boullenger, van de onth. 18de afd. inf. Bij de 1ste afd. inf., tot komm. van het 2de bat.: de maj. van der Sloot, van de 8ste afd. inf.: tot komm. van het 3de bat.: de maj. Hubar, komm. van het 2de bat. dier afd.; de 1ste luit.-kwartierm. Alberti, van de afd., en gedetacheerd bij den raad van administratie der stedelijke schutterijen. Bij de 9de afd. inf.: de kap.-kwartierm. H. Saltet, van de afd. en gedetacheerd bij laatstgemelden raad. Bij het 4de bat. art. nat. mil.: de 1ste luit.-kwartierm. van Heuven van Staerling, van het bat. en gedetacheerd bij laatstgemelden raad. Bij de 4de afd. inf., bij het 2de bat.: de 1ste luit.-adj. J. Terwijtelen, van het res.-bat. dier afd.; bij het res.-bat.: de 1ste luit.-adj. D. J. G. Vrijdag, van het onth. depôt dier afd. Bij de 5de afd. inf., bij het 1ste bat.: de kap. E. A. van Kesteren, van het onth. depôt dier afd.; de 2de luit. H. van Sloten, van het res.-bat.; de 2de luit. L. G. W. Bannier, van het onth. depôt; bij het 2de bat.: de 2de luit. C. J. Jensen, van het onth. depôt, en den 2de luit. J. P. de Sel, van het res.-bat., allen van de afd. Bij de 4de afd. inf., bij het 1ste bat.: de 2de luit. J. F. van Manen en J. N. Schmidt; bij het 2de bat.: de 2de luit. G. L. A. Brocx, allen van het res.-bat. dier afd. Bij de 5de afd. inf., bij het 2de bat.: de kap. Bernelot Moens; bij het 3de bat.: de 2de luit. van Woerden, beiden van het res.-bat. dier afd. Bij de 6de afd. inf.: de maj. J. J. F. Verhelle, van de 5de afd. inf., wordende hij tevens à la suite bij de afd. geplaatst.

À la suite gesteld:

De maj. Hellewich, komm. van het res.-bat. der 6de afd. inf.; de maj. Smits, van de onth. 18de afd. inf.; de maj. Bodegrave, komm. van het res.-bat. der 10de afd. inf.; de maj. Hoek, komm. van het res.-bat. der 2de afd. inf.; de maj. Kriesfeld, komm. van het res. bat. der 4de afd. inf.; de maj. Gall, komm. van het res.-bat. der 3de afd. inf.; de maj. Sappius Graevestein, komm. van het res.-bat. de 7de afd. inf.; de maj. Weber, komm. van het res.-bat. der 1ste afd. inf.; de maj. van Bronkhorst, komm. van het res.-bat. der 8ste afd. inf.

Eervol ontslagen :

De gen.-maj. van Balveren, van het wapen der kaval., uit de betr. van insp. over de depôts der afd. en reg. kav. De 1ste luit. Jonkh. N. van der Wijck, van het korps min. en sapp. De 1ste luit. H. J. Bon Schimmelpenninck van der Oye, van de afd. gren.; de 2de luit. D. P. Bekkers, van het reg. ligte drag. n°. 4. De 2de luit. P. A. B^{on} van Zuy'en van Nyevelt, van het reg. lanc. n°. 10. De offic. van gez. van de 5de kl. J. R. Maijer, benoemd voor de vereenigde mil. gen. dienst der land- en zeemagt in Oost-Indie. De architect J. E. Terwinkel, van de K. M. Akademie. De kol. B^{on} van den Boetzelaar, uit de betr. van president van den Raad van Admin. der mob. sted. schutt. De kap^{te}. M. J. A. Philipse en M. P. Stratenus, uit de betr. van leden van laatstgenoemden raad. De kap. Pronk, van de 9de afd. inf., uit de betr. van adm. van kleed. en wap. bij laatstgemelden raad. De tijd offic. van gez. der 2de kl. G. Wernldy, van de 8ste afd. inf. De tijd. officⁿ. van gez. der 3de kl.: M. J. Rood, van de 3de afd.

inf.; L. J. Duys, van het korps min. en sapp; J. L. During, van de garn.- en hosp.-dienst te Gorinchem.

Zydelyk op non-activiteit gesteld :

De kap. Breekpot, van de 8ste afd. inf. De 1ste luit. J. H. Meijer, van de 6de afd. inf. De 1ste luit. W. IJske, van de 3de afd. inf. De 1ste luit. J. P. Steenhuisen, van de 5de afd. inf. De 2de luit.-kwartierm. J. W. J. Voltelen, van de 7de afd. inf.

Non-actieve tractement verleend aan :

Den 1ste luit. van der Heiden, van de 1ste afd. inf. Den 1ste luit. H. C. Heynen, van de 10de afd. inf. De leeraar van de 2de kl. in de Nederl. taal en letterk. J. C. Beijer, van de K. M. Akademie. Den chir.-maj. G. P. Stutterheim, van de 7de afd. inf.

Overleden.

De 1ste luit. R. J. C. Kerckhof, van de 9de afd. inf. De 2de luit. F. H. Wagner, van het bat. vrijw. art. De 1ste luit. C. J. W. van Engels, van het algem. depôt der landm. n°. 53.

[Faint, mostly illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page.]

[Faint, mostly illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page.]